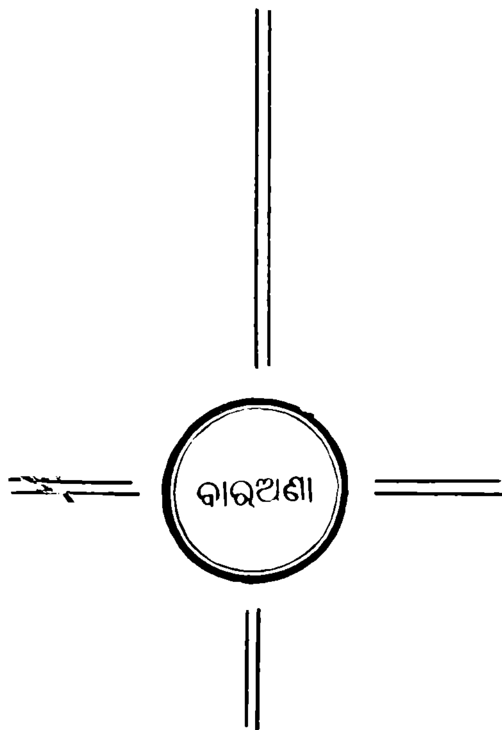
କଲେଜ-ଗାର୍ଲ

ଶ୍ରୀ ନରେନ୍ଦ୍ରକୁମାର ମହାପାତ୍ର

—ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ—

ଏଜେଣ୍ଟ :—

ଶ୍ରୀରାଧାରମଣ ପୁସ୍ତକାଳୟ
ବାଲୁବଜାର, କଟକ

ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ଼ ବୁକ୍ ମାର୍ଟ୍
ବାଲୁବଜାର, କଟକ

Hullo, My dear Darling

ଫେର୍ ଶୁଭିଲା—ପଛରେ ସୁଧାଂଶୁ । ସେ ଶୁଭିରହିଛି ଏକ ଉତ୍କଣ୍ଠା କଣ୍ଠ—ଏକପ୍ରକାର ଅସଳବ ନେନରେ । ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟକର କଥାସବୁ କି ଧ୍ୟାନ ଦେଇଛି ତା ମୁହଁରୁ । ମୁଁ ସୁଧାଂଶୁକୁ କହିଲି ନେନେ ଆବଶ୍ୟ ହି Fourth Year ଛାତ୍ରୀ ସେ । ତାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଏମନ୍ତ

ସୁଧାଂଶୁ ଆଖି ମିଟ୍ ମିଟ୍ କରି କହିଲା—ନୋଟ୍ ! Fourth Year ହେଲେ କଅଣ ହେଲା ? ଯେତେବେଳେ ତ—

ଯେତେବେଳେ ମାନେ ? ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

—ତରୁଣୀ ତ ।

—ହଁ, ସୁଧାଂଶୁ—ଯାଜପୁର ଛାଡ଼ିବା ପରେ ଲୋକଙ୍କର ବାହାଦୁ ଭୁଲି ଯାଇଛୁ ତୁ ।

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଆମ ପାଖ ଦେଇ ଗଲେ ଆମର କ୍ଲାସ ମେଟ୍ ଶ୍ରୀ—ସରୋଜା ଦେବୀ ।

ସୁଧାଂଶୁ ପଚାରି ବୁଝିଲା ତାକୁ ଜଣକୁ କହିଲା—ଯାହାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଛୁ ?

କେଉଁ କଥା ? ମୁଁ ସନ୍ଦେହାକୁଳ ହୋଇ ପଚାରିଲି ।

—ନୂଆ ପ୍ରଫେସର ନାୟକଙ୍କ ଘରେ ଗୋଟେ ଝିଅ— ଏମ. ଏ. ପ୍ରଥମ ବର୍ଷରେ ପଢୁଥାଆନ୍ତି ?

ହଁ, ଶୁଣିଛି - ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

—ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦରୀ ଖବର ମିଳେ, ସବୁବେଳେ ଦେଖା···

ଭିତରେ ମୋର ଚେଷ୍ଟା ଚାଲୁଥିଲା । ସୁଧାଂଶୁଠାରୁ ଏସବୁ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଆଦୌ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିଲା । ସୁଧାଂଶୁକୁ ବାଧାଦେଇ କହିଲି—ସୁଧାଂଶୁ, ଏ ସବୁ ବାଜେ କଥା ନେଇ ତୁ ଯେଉଁଠି ସେଠି କାହାରି କାହିଁକି କହୁ ବୁଝିପାରୁନି ।

—All right, Bye Bye—ସିଗାରେଟ୍ ଓଠରେ ଚାପି ସୁଧାଂଶୁ ସାଇକେଲ ଉପରେ ଉଠିଲା ।

କଲେଜର ଶେଷ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଯାଇଥିଲା । Porticoରେ ଠିଆହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲୁ ସୁଧାଂଶୁ ଆଉ ମୁଁ । ସୁଧାଂଶୁ ସହପାଠୀ ମୋର । ସାଙ୍ଗହୋଇ ପାଠ ପଢୁଥିଲୁ ହାଇସ୍କୁଲରେ ମଧ୍ୟ । ତାଙ୍କର ବାପା ପୂର୍ବ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିବାରୁ ସୁଧାଂଶୁର ମୋର ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ କଲେଜରେ ଆସି ସେଇ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁତା ଜାଗି ଉଠିଲା ।

ସୁଧାଂଶୁ ଘରକୁ ଗଲା; ଆଉ ମୁଁ ଫେରିଲି ହଷ୍ଟେଲକୁ ।

ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ବିଜ୍ଞାନର ଛାତ୍ର ମୁଁ ନୂଆକରି କଲେଜ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଏଁ । ବଡ଼ ଖାପଛଡ଼ା ଲାଗୁଥାଏ ମତେ । ଯେଉଁଠି ଶୁଣେ ଖାଲି Lady Student ମାନଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା···କାହାର ନିନ୍ଦା କିମ୍ବା କାହାର ପ୍ରଶଂସା । ହଷ୍ଟେଲରେ ମଧ୍ୟ ସେଇକଥା । ଯୁବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ସବୁଜ ମନ—ପ୍ରେମ ଆଉ ନାରୀ ଏଇ ଦୁଇଟି ବିଷୟଙ୍କ ଭିତରେ । ସମସ୍ତେ ଗପି ଚାଲନ୍ତି (ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବାହାଦୁରୀ) । କିଏ କେଉଁଠି ସହପାଠିନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା

କରପାର୍ଶ୍ୱ— କଏ. କାହାର ରୁମାଲ ନେଇ ଆସି ପାର୍ଶ୍ୱ—କିଏ କାନ୍ଧ ଘୁଞ୍ଚିକୁ ଛୁଇଁଗାରେ। ମୁଁ ଓଡ଼ପାର୍ଶ୍ୱ—ଏଇ ସବୁ କୁଡ଼ିତୁ ଗପି ବସନ୍ତି ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ କଥାରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ଥାଏ ବହୁତ କମ୍।

କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲ ହୋଇଥାଏ ଗୋଟାଏ ଚିଡ଼ିଆଖାନା—କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଜୀବଙ୍କୁ ଧରି। ଆମେ ପାଞ୍ଚଜଣ ଥାଉଁ ଗୋଟିଏ ରୁମ୍‌ରେ।

ସନତ୍ ସବୁବେଳେ କାବ୍ୟ କବିତା ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ ସେ ଦିନକୁ ପ୍ରାୟ ଛଅ ସାତୋଟି କବିତା ଲେଖେ। ପତ୍ର ପତ୍ରିକାକୁ ପଠାଏ କିନ୍ତୁ କେବେ କୌଣସିଟି ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ଆମେ ଦେଖି ନାହୁଁ ରୁମରେ ଟିକିଏ ବସି ପଡ଼ିଲେ ସେ ଆରମ୍ଭ କରିବ, "ଏଇ ଶୁଣ— ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଚମତ୍କାର କବିତା। ନୂଆ ଛନ୍ଦରେ ଲେଖା।"

ଅନ୍ୟର ମନୋଯୋଗ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରି ସେ—

"କେତେ କଥି ଗନ୍ଧ ସାଥି

ରହିଁ ରହି ଭବ ପଥେ;

କାନ୍ତୁ ପ୍ରିୟ ମୋର—"

ମୁଁ କହେଁ—ବାସ୍, ବାସ୍ ଢେର୍ ଶୁଣେଁ ହୋଇଛି। ବେଳେ ଏଥର ଗୋଟାଏ ପତ୍ରିକାକୁ ପଠାଅ।

ସନତ୍ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ କବିତା ପଢ଼ିବା ଛାଡ଼ି ଆଜ, କେତେ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କ ବୋକାମି ମତେ ବୁଝାଇବାକୁ। ସେ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଏ, "ଏଇ ସମ୍ପାଦକମାନେ—ସେଇମାନେ ସାହିତ୍ୟର ଧାର ଧାରନ୍ତି ନାହିଁ—ସେମାନେ ବୁଝିବେ ମୋ କବିତା! କଅଣ ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ ଛୁଞ୍ଚି ନାପଠ—"

ମୁଁ ପ୍ରତିବାଦ କରେଁ—ସନତ୍, ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ଦିଅ। ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଫିଜିକ୍ସ ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ କରି ଆସିଛି—ବିଶ୍ରାମ ଦରକାର।

ଅଗଡ଼ଆ'ଗୁଡ଼୍ ହୁଏ ସେ ।

ବଇଜୁ — ଟ୍ରସ୍ଟ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରାଣୀ । ନୃତ୍ୟ ଗୀତରେ ଅଦମ୍ୟ ତା'ର ସ୍ପୃହା । ଧରୁଥିବେଳେ ଟେବୁଲଠାରୁ ଡ଼େଇଁ, ଧାବକ କରି ହାତ ହଲାଇ ଏ କମ୍ବା ଭଙ୍ଗୀରେ Oriental ଠାଣିରେ ଅଙ୍ଗ ସଞ୍ଚାଳନ କରୁଥାଏ । ଉପର ମହଲାରେ ବାରମ୍ବାର ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଶବ୍ଦ କରିବାରୁ, ତଳ ମହଲା ରୁମର ପିଲାମାନେ ଥରେ Superintendent ଆଗରେ ଆପତ୍ତି କଲେ; ବଇଜୁକୁ ଆଠଅଣା ପଇସା ଜୋରିମାନା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତଥାପି ସେ ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ । ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାବେଳେ ସେ ଆରମ୍ଭ କରେ, "ଏଇ ଦେଖ, ଶିବଙ୍କର 'ରୁଦ୍ର ତାଣ୍ଡବ' ନୃତ୍ୟ । Art ଶିଖ Art । ବହି ଘୋଷିଲେ ଦୁଃଖ ମିଳିବ ।"

ରୁମ୍‌ମେଟ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣ କହେ, "ବଇଜୁ, ତୁ ଉଦୟଶଙ୍କରଙ୍କୁ ଦେଖା କରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିଲେ ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ତୋର ବି କିଛି ଉନ୍ନତି ହୋଇ ପାରନ୍ତା; ଆଉ ଆମ୍ଭେମାନେ ବି ତୋ ହାତରୁ ବଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତୁ ।"

ବଇଜୁ ଏସବୁ କଥାକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଠିକ୍ ଏ ହସି ଦିଏ । ସେ ଜୋରିମାନାକୁ ଭୟ ନ କରି ଆଗେଇ ଚାଲେ— ତା'ର ନୃତ୍ୟ-କଳାର ଉନ୍ନତିରେ ମନ ପ୍ରାଣ ଢାଳିଦେଇ ।

ତୃତୀୟ ବନ୍ଧୁ—ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ସଂସାରରେ ସବୁ ସ୍କୁଲରେ ଭୁଲ [illegible] ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ କରି ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ କ୍ଲାସରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛି । ସେ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନଜୀବୀ ସିନେମାଖୋର ସେ । ସିନେମା ଅଭିନେତା ଓ ଅଭିନେତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଇତିହାସ ରଖିବା ତାର ଏକ ମସ୍ତବଡ଼ କାମ । ସେ କଲେଜରେ ପିରିଅଡ଼ ଆଟେଣ୍ଡ କରି ନ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ହୁଇଲର ଷ୍ଟୋରରେ ସିନେମା ମ୍ୟାଗାଜିନ୍ ପଢ଼ିବାକୁ ଭୁଲେ ନାହିଁ । ସବୁଦିନେ ରାତିରେ ସେ କିଛି ନା କିଛି ନୂଆ ଖବର ଦିଏ । ସ୍ନେହପ୍ରଭା R. A. F. Pilotକୁ ବାହା

ଦେଇ—ଦେବୀକା ରାଣୀ ବମ୍ବେ ଠାକୁରରେ ସେଥିର ବଙ୍କାଦେଉଁ ...
ଭୁଷିଯାନ୍‌କୁ ବନ୍ଧ କଲ—ନାରଗସ୍ କେଉଁଠି ମଡ଼ଲର ଦଜାର ଠାକୁ
ବାଙ୍କ ସାଇନ୍ କଲ । ଏସବୁ ଖବର ନେଇ ସେ ଦାଶ ...ଥାଏ । ପୁ
ଅନେକ କାଛ କହାଁରାକୁ ବସେ, କାରୁ ସନତ୍ର ... ସଙ୍ଗେ

ସନତ୍ କହେ, "ପୁର୍ଣ୍ଣ, ବାସ୍ତବ ଜଗତକୁ ଦେଖ । ସ୍ୱାଧୀନତାକାମୀଙ୍କ ପ
କେତେ ଦନ ସେ ଦ୍ରାକଅରେ ଭୂଲ ରହାଛୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରଣ୍ଡ କାମ୍ୟ ବେଗ
ସ୍ୱାର୍କ ଖବର ରଖିଲେ ଯେତ ତୋର ପୁରବନ । ଅଗରେ ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ
କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—"

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିବାଦ କରେ, "ସନତ୍, କବିତା ଲେଖ । ଏସବୁ ବଡ଼ ବ
କଥାରେ ମଥା କାହିଁକା ଖେଲାଉଛୁ ?"

ସନତ୍ ଗର୍ଜି ଉଠେ—ତା ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ଅନ୍ତା !

ନମ୍ବର ଫୋର୍—ଅରୁଣ ବାବୁ

କେବ୍ର ବଙ୍ଗାଳୀ ସେ । କଲକତାରେ ଦନ ରହ ଆସିଥିବାରୁ
ନାଜକୁ ଖାଣ୍ଟି ବଙ୍ଗାଳୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇଥାଆନ୍ତି । କଥା କଥାରେ
ଓସ ବଙ୍ଗଳାର ଟେକ ରଖାକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ।

...ସେ କହନ୍ତି—"କି ଯେ ଉତ୍କଳ !—କାପଡ଼ ପରୁଚି ଛାଡ଼େ
...।" କଥାଟା ଅବଶ୍ୟ ମିଛ ନୁହେ । ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଲୁଗା ... ଦେଖି
ଯେ ସିଖିବେ ?

କଥା କଥାରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିଯୋଗ ତାଙ୍କର ...ଥିବେ ...,
ଯେ ବଙ୍ଗଳାର ଶିକ୍ଷା, ସାହିତ୍ୟ, ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ପୃଥିବୀ
ଯେ କୌଣସି ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତିଠାରୁ ଢେର ଉନ୍ନତ ।

ବଜୟ ପ୍ରତିବାଦ କରେ । ଅରୁଣ ବାବୁ ଓ ବଜୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଝଗଡ଼ା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ—ଆମେ ଉପଭୋଗ କରୁଁ ।

ସେଦନ ଅରୁଣ ବାବୁ କ୍ଲାସରୁ ଫେରି ଦେଖିଲେ—ବଜୟ ତାଙ୍କ
ଟେବୁଲ୍ କ୍ଲଥ୍ ଉପରେ ନାଲି ପେନସିଲ୍‌ରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ...

Quit Orissa' । ଶେଷ ଦେଖି ହଠାତ୍ ରଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ବିଜୟବାବୁ ଗାଁ ଦେବାରେ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ କ୍ଲାସକୁ ଫେରି ଦେଖେଁ—ବିଜୟ ବସିଛ ... ଗଣରେ ... ହାତରେ ତା'ର କଣ୍ଠି ... । ଅରୁଣ ବାବୁ ... ଉପରେ ବସି ଏଣୁ ତେଣୁ ଗପି ... । ସବୁ ... ଅରୁଣ ବାବୁ କହିଲେ, "ଏଇତ—ଜୀବନ ବାବୁ ଏବେ- ... । ଦେଖନ୍ତୁ ତ ... ବାବୁ କି ରକମ ଅସାର ... ... ଉପର ... 'Quit Orissa' । ...—..., କି mean ।

ମୁଁ ... ବିଜୟ ମୁହଁକୁ । ବିଜୟ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସୁଛି । ଅରୁଣ ବାବୁ ଗପି ... — 'ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ' ... mean — ତା ନା ହେଲେ ଅପନ ... ... ଉପରେ ଏ ରକମ୍ ... ନା । ଓଃ meanness ଏର ... ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ... ; ଆର କଲିକତାର କୁଲି ... ।"

ବିଜୟ କହିଲା—"ଓଡ଼ିଆ ... କଲିକତାକୁ କୁଲିଗିରି କରିବାକୁ ... କଲିକତାର ... ସଂଖ୍ୟା ଆଉ ବଢ଼ି ପାରିବନି ଯେ ।"

ଅରୁଣବାବୁ କହିଲେ—" କି ବଲ୍‌ଲେନ୍ ?"

"... ବାବୁ ... ନାହିଁ—ପିଲାଙ୍କ । ... ଘରେ ..."

ଏହାକ କହି ବିଜୟ ଉଠିଗଲା ।

And I was the fifth man—ଯାହା ସଙ୍ଗରେ ମନ ପଟେନି ... । ... ବାନ୍ଧବବାଦୀ ମୁଁ । ହସ୍ଟେଲରେ ରହିବା ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ । ... ମୁଁ—ନିରୋଳା ସ୍ଥାନ ଖୋଜି ବୁଲିବା ମୋର ... । ଏମିତ ପାଞ୍ଚପ୍ରକାର ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ରହିବା ... ପକ୍ଷରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଦିନ ରାତି ଚବିଶ ଘଣ୍ଟା ଗୋଳମାଳ । ... କିଛି ... Text books ମଧ୍ୟରେ ... । ...

ପୁଜାଛୁଟି ପରର କଥା—

ଘରେ ପୂଜାଛୁଟି କଟେଇ ଫେରିଥାଏ ମୁଁ । କଲେଜକୁ ଅଧିକା ଛାତ୍ରୀମାନେ ହୋଇଗଲେଣି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ନୂଆ ନୂଆ ମୁହଁ ଦେଖାଇଛନ୍ତି ନୂଆ ନୂଆ ଭାବ ଅଙ୍କୁର ଅଙ୍କେ କଟିଯାଉଛି ।

କେମିଷ୍ଟ୍ରି କ୍ଲାସ୍‌ରେ ବସିଛି ମୁଁ, ପାଖରେ ସୁଧାଂଶୁ । କ୍ଲାସ୍ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ କିଛି ସମୟ ଥାଏ ।

ସୁଧାଂଶୁ ଆରମ୍ଭ କଲା—'ଶାରଦା ଦେବୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଛୁ ?' କେତେଦିନ ଏମିତି କଥା ଆରମ୍ଭ କରେ ସେ । ମୁଁ ଚାହିଁ ରହିଲି ତା'ର ମୁହଁକୁ ।

ଶାରଦା ଦେବୀ—First year artsର ଝିଅ । ଏଇ ସେଦିନ କୋଲ ହୋଇଛନ୍ତି ସେହି ମୁହଁ—Prof. Kishanଙ୍କ କନ୍ୟା ।

ମୁଁ କହିଲି—ହିଁ, ଜାଣେ ।

"ଶାରଦା ଦେବୀଙ୍କ କ୍ଲାସର ଗୋଟାଏ ପିଲା ତାଙ୍କୁ କ'ଣ କହିଛି । ସେ ପ୍ରିନ୍ସିପାଲଙ୍କ ଆଗରେ ରିପୋର୍ଟ କରିଛନ୍ତି । ପିଲାଟିକୁ Compulsory T. C. ଦିଆଯାଉଛି । ପିଲାଟାର ଭବିଷ୍ୟତ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ନା । ଏମିତି ସତୀ ସାବିତ୍ରୀ ଏମାନେ—"

ମୁଁ ଆପତ୍ତି କଲି—'ତୋ କଥାରୁ କିଛି ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝାଯାଉନି । ଶାରଦା ଦେବୀଙ୍କୁ 'କ'ଣ' ସେ କହିଲା—ଏହି 'କ'ଣ' ଉପରେ ତ କେତେ କଥା ଥାଇପାରେ । ମୁଁ ଶାରଦା ଦେବୀଙ୍କୁ ଭଲ ରକମ ଜାଣେ—ବିଦ୍ୟାଳୟର କୃତୀ ଛାତ୍ରୀ ସେ । ଏ ପିଲାଟା ସେମିତି କ'ଣ ଅପମାନଜନକ କଥା କହିଥିବ ବୋଲି ସିନା—ଏମିତି ଗୋଟାଏ action ସେ ନେଲେ ।"

"ବାସ୍—ବହୁତ କହିଲଣି । କ'ଣ ଜାଣୁ ଶାରଦା ଦେବୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ? ଭାରି ଗର୍ବୀ ସେ । ଏଣେ ବାପା ମା'ଙ୍କୁ ଲୁଚେଇ ପ୍ରେମିକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚିଠି ପତ୍ର ଚାଲିଛି; ଆଉ ବାହାରେ ଦେଖେଇ ହେଉଛନ୍ତି ସତୀ ସାବିତ୍ରୀ ।"

ଏଥିଭିତରେ ଲେକ୍ଚର୍ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ଏମିତି କେତେଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ଅଧୋ ସ୍କୁଲ୍ କଲେଜ ଯାଇଁ ମଙ୍ଗଳ । ଏମିତିଆ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଲୁଚି atmosphere ଖରାପ କରିଦେଇ ଥିବା ।" ମୁଁ କହିଲି ନୀରଦା ଦେବୀଙ୍କ ମନ ଦେଇ ।

ସୁଧାଂଶୁର ନିର୍ବୁଦ୍ଧିତା ସେମିତି କଥା । ଜିଦ୍ଖ ଉପରେ ଅଧାତ୍ର ଯୌବନ ମନରୁ ସବୁ ମିଛ କଥା ଗପିଯାଏ । ମୂର୍ଖରେ ବାଡ଼ବଢା ରହେନି ।

ପ୍ରଫେସର ନାୟକ କ୍ଲାସ୍କୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ଠାଣିକୁ ପିଲାଏ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ଆମର କଥା ବନ୍ଦ ହେଲା । କ୍ଲାସରେ ଆଗ ସବ୍ପ୍ରାଇ ଚୌକିରେ ତରୁଣୀ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖି ତାଙ୍କର ଉପରେ । ଆଗ ବେଞ୍ଚରେ ବସିବା ପାଇଁ ମାଡ଼ପିଟ୍ । ପ୍ରଫେସର ନାୟକ ଲେକ୍ଚର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯାହେତ ଠାଣିରେ ଇଂଲିଶ୍ କହନ୍ତି ସେ । ଆଉ ଆମେ ଗହାନ୍ତ ତରୁଣୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ । ସେଦିନ ଭାରି କଷ୍ଟ ବିଷୟ ବୁଝାଉଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ମନ ଦେଇ ଶୁଣୁଥାଏଁ । ହଠାତ୍ ସୁଧାଂଶୁ ହଲେଇ ଦେଲା ମତେ ।

"ଏଇ—ଦେଖ୍, ଦେଖ୍ ସରୋଜା ଦେବୀଙ୍କୁ—କେମିତି ଚାହାଣୀ—ମୁଚୁକି ହସ । ସେଦିନ ମୋର ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲୁ ?" ସୁଧାଂଶୁର ଏଇ ଅଯାଚିତ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ମୁଁ ।

"ସୁଧାଂଶୁ, ତୋର ଧ୍ୟାନ ଅଧ୍ୟାପକର ବକ୍ତୃତା ନାହିଁ ? ସବୁ ବେଳେ" କହିଲି ମୁଁ ।

ସୁଧାଂଶୁକୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଣ ବୁଝି ପାରିଲିନି । ଅନ୍ତ ଫାଙ୍କିଲାମିର ଅଭ୍ୟାସ ତାଆରଠାରୁ । ବାପ ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ବୋଲି ଭାରି ଗେହ୍ଲା ବସର ହୋଇ ବଢ଼ି ଆସିଛି; ବଳ ଉପର ମୂହାଁ ସେଇଥିପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟବାଏ ନ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପଢ଼େ ସୁନ୍ଦର । ପଢ଼ିବାକୁ ସମୟ ଖୁବ୍ କମ୍ ଥାଏ ତାଆର; ତଥାପି ଚମତ୍କାର କରେ । ମୋର ଅନ୍ତତଃ ମନେ ହୁଏ, ତା ଭଳି ଛଅ ଗୁଣ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥାଆନ୍ତି ଯେତେବେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖି ପାରୁଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ ଥାଏ ତାଆର । ସୁଧାଂଶୁଠାରୁ ସହରର ହାଲଚାଲ ପାଏଁ ମୁଁ । ଅଧିକା ଖବର ପାଏଁ କଲେଜ ଗ୍ୟାଲେରିର । ସମ୍ଭବ, ଅସମ୍ଭବ ସମସ୍ତ ଖବର ରଖିଥାଏ ସୁଧାଂଶୁ ।

'ଇଲେକଟ୍ରିକ୍ ବେଲ୍ ବାଜି ଉଠିଲା—କ୍ଲାସ୍ ଶେଷ । ...
ଅଟେଢ଼ ଆସିଲୁ ସୁଧାଂଶୁ ଆଉ ମୁଁ । ପକେଟରୁ ଖଣ୍ଡେ ସିଲ ରୁମାଲ
ମୋ ହାତରେ ଦେଲା ସେ ।

'କଅଣ କରିବି ?' ପଚାରିଲି ମୁଁ ।

'ଫିଟାଇ ଦେଖ୍—କଅଣ ଅଛି ।'

ରୁମାଲଟିରୁ ଏସେନ୍ସର ଗନ୍ଧ ଉଛୁଳି ଉଠିଲା । ଗୋଟିଏ କଣରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କାଟିଏ କାଢ଼ିଲି ମୁଁ ।

ପଚାରିଲି - କଅଣ 'ମାଡ୍ରାସି' ଯିବା ?

'ମାଡ୍ରାସିରେ ତ ଯେ 'କୌଣସି ଟଙ୍କାରେ ଖାଇହେବ । ତା ହେଲେ ଏହାର ବୃଷେଟ୍ଟି ହେଲା କଅଣ ?' ସୁଧ ସିନେମାଟିକ୍ ଷ୍ଟାଇଲରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

ମୁଁ ଚୁପ୍ ରହିଲି ତାଆର ମୁହଁକୁ—ଗୋଟାଏ ନୂଆ କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ।

କାଲି ବଟାନି କ୍ଲାସ୍‌ରୁ ତ ତମେ ସବୁ ଆଗରେ ଚାଲି ଆସିଲ । ମୁଁ ପଛକୁ ରହିଯାଇଥିଲି । ଅରୁଣାଦେବୀ କରିଡରରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ତାଆର ମୁହଁ ସାମନାରେ ତାଙ୍କ ରୁମାଲଟି ପଡ଼ିଗଲା । ... ଥିଲି ମୁଁ ; ଉଠାଇ ଆଣିଲି ।" ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀର ଗର୍ବ ତା ମୁହଁରେ ।

"ବେଶ କଲୁ—ଆଣିଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟଙ୍କା ସହ ରୁମାଲଟି ଫେରାଇ ଦେଲେ ସେ ସୁଖୀ ହେବେ ।"

ଅରୁଣା ଦେବୀ ମୋର ଗ୍ରୁପ୍‌ର । ତାଙ୍କ ପାଇଁ କିଛିଏ କରିବା ଅଣାନଣି ।

—ଟଙ୍କାଟା ଫେରାଇ ଦେଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ଟଙ୍କାଟିଆ ନୋଟ ଟାଏ ।

ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲି "କିପରି ଫେରାଇଲୁ ?"

'ଖଣ୍ଡିଏ ଲଫାପାରେ ନୋଟ ଖଣ୍ଡିକ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜରେ ଧନ୍ୟବାଦ' ଲେଖି ଦେଇ Ladies common Room ବେହେରା ହାତରେ ପଠାଇ ଦେଲି ।

ଥିଲା ଯାହା ! ସେପରି ମିଳୁନାହିଁ—ସିଲ୍କ ରୁମାଲଟା !" ମୁଁ କହିଲି ।

"ବାଙ୍ଗାଲୋରର କନ୍ୟାକୁ ସିଲ୍କ ରୁମାଲ ଅଭାବ ନାହିଁ । ସେ ମଧ୍ୟ ମତେ କହିଲେ ଏଠିକି ସିଲ୍କ ରୁମାଲ ପଠାଇ ଦେବ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ରୁମାଲଟି ତୁମର ସ୍ମୃତିଟା ସତ୍ୟ !" ଏତିକି କହି ରୁମାଲଟାକୁ ଝିଚି ପକେଟରେ ରଖିଲି ।

ଅଗତ୍ୟା ନୀରବ ରହିଲି ମୁଁ । ଅନେକଥର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି—ସୁଧାଂଶୁ ସେଇ ରୁମାଲଟିରେ ଝରଣାଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ମୁହଁ ପୋଛି ହୁଏ । ଝରଣା ଦାନ୍ତ କାମୁଡ଼ି ନୀରବେ ରହନ୍ତି ।

ଏମିତି ହୁଏ କଲେଜରେ ନିତି ଦିନର କ୍ଲାସ୍ ।

ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ କ୍ଲାସ୍‌ରୁ ତରବରରେ ଫେରୁଛି ମୁଁ । କଲେଜର ଶେଷ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଗଲାଣି । ଭୋକରେ ପେଟ ଜଳୁଛି ।

"ଟିକିଏ ଶୁଣିବେ କି ?" ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ କୋମଳ ଡାକ ଶୁଣିଲି । ଆଖପାଖରେ ମୋର କେହି ନ ଥିଲେ । ଭାବିଲି, ମତେ କିଏ ଡାକିଲା ପଛରୁ । ଚାହିଁ ଦେଖିଲି—ପଛରେ ଆମରି ଗ୍ରୁପ୍‌ର ଜଣେ ଛାତ୍ରୀ—ସ୍ନେହଲତା ପଧାନ ।

'ମତେ ଡାକିଲେ ?' ସନ୍ଦେହ ତୁଟେଇବାପାଇଁ ପଚାରିଲି ମୁଁ ।

"ହଁ—ଆପଣଙ୍କର ଯଦି କିଛି ଆପତ୍ତି ନ ଥାଏ, ତେବେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ ଖାତାଟା ଟିକିଏ ଦେବେ କି ? ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ବାକି ପଡ଼ିଯାଇଛି ମୋର ।" ସେ କହିଲେ ।

ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ କ୍ଲାସରେ ସାମନା ସାମନି କାମ କରୁ ଆମେ ଦୁଇଜଣ । ଭୁଲରେ କେବେ କଥା ପଦେ ସେ କହି ନାହାନ୍ତି ମତେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏମିତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଅନୁରୋଧରେ ମୁଁ ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ।

ନାରୀର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ପୁରୁଷ ଚିରଦିନ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇଛି ।

ମୁଁ ଖାତାଟା ତାଙ୍କ ହାତରୁ ନେଇ କହିଲି—"କାଲି ଗୁରୁବାର ଦିନ ଆସିବେ। ସେଦିନ ମୋର ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ କ୍ଲାସ୍ ଅଛି।"

ଅପରିଚିତା ତରୁଣୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କହିବା ଜୀବନରେ ଏଇ ପ୍ରଥମ—ମୁଁ ଟିକିଏ nervous ହୋଇପଡ଼ିଲି।

ଖାତାଟି ଧରି ମୋ ସଙ୍ଗେ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ସେ ଆରମ୍ଭ କଲେ— 'କେମିଷ୍ଟ୍ରି ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ ମତେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଲାଗୁଛି। ମଝିରେ ଗୁଡ଼ାଏ ପିରିୟଡ୍ ଅବସେଣ୍ଟ୍ ଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନି। ହରେଣାଠା ମଧ୍ୟ କିଛି ଜାଣେନି। ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରିବାକୁ ମନ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପଚାରି ପାରେନି— ଭାବେ ଆପଣ କିଛି ଭାବିବେ ବୋଲି।'

"ଏକା କ୍ଲାସର student ଆମେ। ପରସ୍ପର ପ୍ରତି helpful ହେବା ତ ଆମର ଉଚିତ ନୁହେଁ? —ସେଥିରେ ଭାବିବାର କଅଣ ଅଛି?" ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି।

ଏମିତି ଗପ କରୁ କରୁ ଆମେ ଆସି ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତମ୍ଭ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲୁଁ। ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ଆଡେ ଗଲି। ସେ ପଚାରିଲେ— 'ଆପଣ ହଷ୍ଟେଲରେ ରହୁଥାଆନ୍ତି ପରା?'

'ହଁ' ଟିଏ କହି ମୁଁ ଚାଲିଲି।

ଏଇ ସ୍ନେହଲତା ମହାନ୍ତି—ଆମ କ୍ଲାସର ତରୁଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠୁ ସୁନ୍ଦରୀ। ଭଲ ଛାତ୍ରୀ ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ସୁନାମ ମଧ୍ୟ ଥିଲା। କ୍ଲାସରେ ଭାରି ଗମ୍ଭୀର ରହୁଥିଲେ।

କ୍ଲାସରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ—କିଏ ଆଗ ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରିବ। ସେଦିନ ଆମେ portico ନିକଟରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଉଁ ସୁଧାଂଶୁ, ମୁଁ ଆଉ ରମେଶ। ସ୍ନେହଲତା ଆସୁଥାଆନ୍ତି କଲେଜକୁ। ସୁଧାଂଶୁ କହିଲା— ରମେଶ, ଏଇ ଦେଖ୍— ସ୍ନେହଲତା ଆସୁଛି। ତୁ ଯଦି ତା ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇପାରିବୁ ତେବେ ଗୋଟିଏ ପ୍ୟାକେଟ୍ ସିଗାରେଟ୍ ଦେବ।

ଙ୍କ ସିଗାରେଟ୍ ... ବ୍ୟବସାୟୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପସନ୍ଦ ...।
'ଙ୍କ୍ୟାପ୍‌ସ୍ଟାନ୍'— ସୁଧାଂଶୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା।
ସିଗାରେଟ୍ ... ରମେଶ ନେଇ ସମ୍ଭାଳ ଧରିଲେ।
... "... —ଜୀବନ, ତୁ ସାଥୀ ରହିଲୁ।"
... ଅଗକୁ ... ନ ଜାଣିଲାପରି ରମେଶ ବୁଲବୁଲ କଲା।
ସ୍ନେହଲତା ଆସିଲେ।
"ଆପଣଙ୍କର ଫିଜିକ୍‌ସ ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ ଥିଲା ବୋଧହୁଏ ?" ଆରମ୍ଭ କଲା ରମେଶ।
"ଆପଣଙ୍କର ଜାଣିବାର ଦରକାରଟା କ'ଣ ?"—ଉତ୍ତର ଆସିଲା।
"ଏମିତି ପଚାରୁଥିଲି।" ଛେପ ଢୋକି ରମେଶ ଉତ୍ତର ଦେଲା।
'Mind your own business' ... ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଦେଇ ... ପଦକ୍ଷେପରେ ଚାଲିଗଲେ ସ୍ନେହଲତା। ଆମେ ... କୋଣରେ ହସି ଉଠିଲୁ। ରମେଶର ମୁହଁ ଲାଲ ପଡ଼ିଗଲା ଲାଜରେ।
ସୁଧାଂଶୁ କହିଲା, "ରମେଶ, ଏତେ ଶସ୍ତା ନୁହେଁ। କଲେଜ ଗାର୍ଲସ୍ !"
ରମେଶ ... ସୁଧାଂଶୁଠାରୁ ସିଗାରେଟ୍ ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟିଏ ଆଦାୟ କଲା। କି... ସେଇଦିନଠାରୁ ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ... ପାରେନି ସେ।

ସେଦିନ ଏ ଘଟଣା ପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଭୟ ଥିଲା। ତଥାପି, ଏମିତିଆ ... କେତେଜଣ ଦରକାର କଲେଜରେ—କେତେଗୁଡ଼ିଏ ... ସାଧନା କରିବାକୁ। ଅଳର କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ମୋର ଡର କିଛି କମିଗଲା। ଭାବିଲି – ନଈଆର ଉପରେ ଠାଣି ନେଇଥିବ କ'ଣ ନେଇ —ଭଦ୍ରତା-ନମ୍ର। ମୁଁ ପଢ଼ୁଥିଲି ହଷ୍ଟେଲରେ। କଲଜିଆ ଖାଁଇ ରୁମ୍‌ରେ ମହଣ୍ଣ ଦେଖିଲି ରୁମ୍‌ରେ ଆମର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ସଭା।
ବିଛଣାର ବିଛଣା ଉପରେ ବସିଛନ୍ତି—ବିଜୟ, ପୁଣ୍ଡ ଆଉ ପାର୍ଶ୍ୱ ରୁମ୍‌ର ଭୃଙ୍ଗ ନଳିନୀକାନ୍ତ, ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁ। ଆଲୋଚନା ହେଉଛି— ... Education ବା ସହ-ଶିକ୍ଷା।

ବଜୟ କହୁଛି—"ଏମିତ Co-education ହେବା ଦ୍ୱାରା morality ରେ ବାଧା ଆସୁଛି । ଅଚ୍ଛା କହତ ଶଶିକାନ୍ତ, ଆମ କଲେଜରେ ଲେଡି ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟମାନଙ୍କ ଯୋଗୁ କେତେ ଭଲ ପିଲା ପାଠ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି ।"

ଶଶିକାନ୍ତ କହୁଥିଲା Co-education ସପକ୍ଷରେ ।

ସେ କହିଲା, "ସେପରି କହନ୍ତୁ ନାହିଁ । Co-education ହେବା ଦ୍ୱାରା ଯୁବକ ଯୁବତୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମନ୍ତ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଏକାଠି ବସି ପାଠ ପଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଯୌନ-ଲାଳସା ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ କମି ଯାଉଛି ।"

ବଜୟ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲା—'Theory ଖାଲି ଠିକ ଯାଉଛୁ ତୁ । ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ ଟିକେ ଭାବି ଦେଖ୍ କଅଣ ହେଉଛି । ମୋର case ଧର । ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ପାସ୍ କରି । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କେବେ କୌଣସି ଯୁବତୀ ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଆଜି କଲେଜ ଆସି ଦେଖେଁ ତ ମାଙ୍କଡ଼ ବେଞ୍ଚରେ ବସିଛନ୍ତି ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ । ଆଖି ମୋର ଆପେ ଆପେ ଚାଲିଯିବ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ । ଏମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେଇ କଥା । ଗାର୍ଲସ୍ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଯେତେବେଳେ କଲେଜ ଆସନ୍ତି—ଦେଖନ୍ତି ଚାରିପାଖରେ ଖାଲି Boy frie... ଯୁବକ-ଯୁବତୀ ମନ ... ! ଆଗ ପଛ କିଛି ନ ବିଚାରି ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଯାଆନ୍ତି — । ପଢ଼ା ପଢ଼ି ତ ଯାହା ହବ ତା ବୁଝିବୁ ।"

ଶଶିକାନ୍ତ କହିଲା—'ତମେ କାହିଁକି lady student କୁ ଗୁହିବ ?'

"ଯେହେତୁ ଆମର ଆଖି ଅଛି । ଆଖି ଆଗରେ ଗୋଟାଏ ସୁନ୍ଦରୀ ଜିନିଷ ଅଛି—ତାକୁ ନ ଗୁହିବା ବୋକାମି । କେହି student ଧର ... ମୁଁ ଏକଥା କରେନା—ମୁଁ ତାକୁ କହିବି ଷଣ୍ଢ ବୋଲି । ସେ ହୁଏତ ପିଲା ଗୁହୁଁ ନ ଥିବ—ଟିକିଏ ବଙ୍କେଇ ଗୁହୁଁଥିବ । ତାଙ୍କରେ ତାର ଦୀର୍ଘ ଅଭ୍ୟାସ ଭରି ରହିଥିବ ।" ବଜୟ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

ଆମେ ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲୁଁ ବଜୟର ଉତ୍ତର ଦେବା ଭଙ୍ଗୀରେ ।

ଏକ ସମୟରେ ... ଖଣ୍ଡ ଖାତା ଧରି କ୍ଲାସରୁ ଫେରୁଥିଲି । ମୁହଁ ... ନାଲି ପଡ଼ିଯାଇଛି ।

ସନତ୍ ଆମରି ଆଗରେ ... ହୋଇ ଏକ ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ିଲା—"ଏଇ ଦେଖ—'ପ୍ରାର୍ଥୀ'ର ସମ୍ପାଦକ କିଏ ଜାଣିଛନ୍ତି? ... ଗଣ୍ଡ ... —a rustic; ଅଥଚ ଏକ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ହେବେ । ଜାଣିଛନ୍ତି—ଏଠି ମିଳାଇଦେଲେ କବିତାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । କବିତାରେ ଭାବ ହେବା ଦରକାର । ସେ କବିତାରେ ... ଭାବ ନାହିଁ? ଏତେ ... ଏମାନେ—କବିତାର ଅର୍ଥ ବୁଝନ୍ତିନି—ଅଥଚ ଲେଖିବେ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଚିଠି ।"

ପୂର୍ଣ୍ଣ କହିଲା, "ସନତ୍, ଥାଅ ଧର । ତୁମରେ ବାସ୍ତବ କଠୋର ହୋଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ତୁମ ମୁଖରେ ମୁଁ ସମବେଦନା ଜଣାଉଛି । ତୁମର କବିତା ବୁଝିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ କେହି ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସୁତରାଂ for the time being ... କବିତା ଲେଖା ବନ୍ଦ କରିଥାଅ । ସମୟ ଆସିବ—ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ଶିକ୍ଷିତ ହେବେ । ଉତ୍କଳର ପୁରାତନ ସାହିତ୍ୟ, ଶିଳ୍ପ କଳା ଓ ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ ଫେରି ଆସିବ—ସେତେବେଳେ ଏଇ ଗଣ୍ଡ ସମ୍ପାଦକମାନେ ତୁମର ଗୋଡ଼ତଳକୁ ଆସି କହିବେ—କବିବର!"

ପୂର୍ଣ୍ଣ କହୁଥିଲା ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ । ସନତ୍ ଭାବି ନ ଥିଲା—ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାକୁ ଥଟ୍ଟା କରିବ ବୋଲି । ଆମେ ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣର କଥା ଶୁଣି ଜୋରରେ ହସି ଉଠିଲୁ ।

ସନତ୍ ଅତି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, "ପୂର୍ଣ୍ଣ, ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବୋଲି ମୁଁ ତମକୁ ସମ୍ମାନ କରେଁ କିନ୍ତୁ ତମେ ମତେ ଥଟ୍ଟା କରୁଛ ମୋର ଏ ଅବସ୍ଥାରେ । Really I am very sorry for that."

ଆମେ ସମସ୍ତେ ପୁଣି ହସି ଉଠିଲୁ—ସନତ୍‌ର କହିବାର ଢଙ୍ଗରେ । ... ଅଧିକ କଥାଟା serious ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ... ଚାଣିନେଇ ବାହାରିଲି କଲେଜ ପଡ଼ିଆରେ ବୁଲି ।

ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ଆସି ନଥାନ୍ତି ବୋଲି ଆମ କ୍ଲାସ୍ ଫ୍ରି ହୋଇଥାଏ ସେଦିନ । ସୁଧାଂଶୁ ଆଉ ମୁଁ ଫେରୁଥୁଁ ଘରୁ ଖାଇ ହାତରେ ଆସର କଲମ୍ବୁ ଧରି ସିଗାରେଟ୍ । ଲେଡିଜ୍ କମନ୍ ରୁମ୍ ପାଖଦେଇ ବୁଲିଆସୁଥୁଁ ଆମେ । ଗୋଟାଏ ଚପରାଶି ଆସି ମୋତେ କହିଲା—'ଆଜ୍ଞା ଆପଣଙ୍କୁ ଡାକୁଛନ୍ତି ।'

"କିଏ—?" ସନ୍ଦେହ ଦେଖା ×

ସେ କମନ୍ ରୁମ୍ ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ହାତ ଦେଖାଇଦେଲା । ଦେଖିଲି—ସେଉଁ କଲେଜ ଯିବା ହୋଇଛନ୍ତି ୨୦ରେ ଏଙ୍କର ମୁଖ ଭଳ ସିଗାରେଟ୍ଟି ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ମୁଁ ଫେରିଲି ।

ପାଖେ ଗଲାବେଳେ ସେ ମୋ ହାତରେ ଖାତାଟି ଦେଇ କହିଲେ—ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ଖାତାରେ ପ୍ରବନ୍ଧମାନଙ୍କ ଚମତ୍କାର ଅଙ୍କ ଦେଖିଲେ ଜଣା ହୁଏ । କେତେଗୁଡ଼ାଏ ସେଣ୍ଟ ଛଡ଼ାଯାଇଥିଲା; ମୁଁ ଅଙ୍କି ଦେଇଛି ।

ଖାତା ଖୋଲି ଦେଖିଲି—ଯୋଡ଼ାଏ ଦ୍ରନୋଟି ସେଣ୍ଟ ନୂଆ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଅଙ୍କି ଦେଇଛନ୍ତି । କୃତଜ୍ଞତାରେ ମନ ମୋର ଭରି ଉଠିଲା । କହିଲି—ଧନ୍ୟବାଦ ।

ଏତେ ଫର୍ମାଲିଟି କରି ରଖିଲେ ଚଳିବ ?—ସେ କହିଲେ ।

ମାନେ— ?

ମାନେ ଟିକିଏ ସେଣ୍ଟ ଅଙ୍କିଦେଇଥିଲି ବୋଲି ଧନ୍ୟବାଦର ଦରକାର କିଛି ନ ଥିଲା—ସେ ହସିହସି କହିଲେ ।

ସୁଧାଂଶୁ ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ିଏ ରହିଥିଲା ଗୋଟାଏ କୌତୁହଳୀ ଚାହାଣୀରେ । ମନରେ ମୋର ଡର ହେଲା—ସୁଧାଂଶୁ ଯେମିତି ପିଲାଙ୍କ ଆଗେ ଆଣି କଥା ଗପି ବୁଲିବ । ମୁଁ ଖସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲି ।

ସେ ମୋର ସ୍ପେଲିଂ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିଲେ । କହିଲେ, Mathematics କ୍ଲାସ୍‌ରେ ନାହିଁ । ଏମିତି ତରତର କାହିଁକି ହେଉଛ ? ଅଚ୍ଛା—ଆପଣ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କଅଣ କରନ୍ତି ?"

ମୁଁ କହିଲି, "ସେମିତି କିଛି କରେନି । କେବେ ଥରେ ବୁଲିଯାଏ କଲେଜ ଷ୍ଟୋର୍‌ସ୍ ଆଡ଼େ ବୁଲିଯାଏଁ ।"

ସେ ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ, "ଏମିତି ବେକାର ଭାବରେ ବୁଲିବା ଠାରୁ ଯଦି ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆମ ବସା ଆଡ଼େ ଟିକିଏ ଆସନ୍ତେ ତେବେ ମୁଁ ବଡ଼ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି । ଅନେକ ପଢ଼ାପଢ଼ି ବାକି ରହିଯାଇଛି—ଟିକିଏ ବୁଝେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

—ବାବୁ ଆପଣଙ୍କ ଘର ତ ମୁଁ ଦେଖିନି !

ଏଇ କଲେଜ ଷ୍ଟୋର୍ସ ପରେ A. R. P. Warden post ରୁ ସେଇଠି ଏକ ନମ୍ବର ନମ୍ବର ସେଇଟା ଆମର ବସା ।

କହିଲି—ହଉ,

ଠିକ୍ ସାତଟାରେ ଯେପରି ନ କରନ୍ତୁ । ନିଶ୍ଚୟ ଯିବେ—ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବି ।

ମୁଁ ଭିତରେ 'ହଁ' କହି ଚାଲି ଆସିଲି । ଅନୁପମ ହେଲ-ଏବେ ନମ୍ବର ମଧ୍ୟରେ ସେ ବହୁତ ଦୂର ଯାଇପାରିଛନ୍ତି ।

ସୁଧାଂଶୁ ମୋ ପିଠିରେ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ପୁଡ଼ା ପକାଇ କହିଲା Hullo, my dear ! କେତେଦୂର ? Sinking Sinking Drinking water—ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ପାଣି ପିଉଛ ?"

ମୁଁ କହିଲି—ସେଦିନ ସେ-ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ମୋଠାରୁ ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ ଖାତାଟି ନେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଆଜି ଟିକିଏ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରି ଖାତାଟି ଫେରେଇଦେଲେ ।

ଏତିକିବେଳେ ଆମ ପାଖ ଦେଇ ଜଣେ ତରୁଣୀ ଚାଲିଗଲେ । ଦେହର ରଙ୍ଗଟା ଧଳା ନହେଲେ କଅଣ ହେବ, ସ୍ନୋ ପାଉଡରର ମାଧ୍ୟ

ରାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି ଅଗିରେ ଚଷମା—ଘାର୍ଦ୍ଧ

— ଦେହରୁ ଏସେନ୍‌ସ୍ ସୁବାସ ଉଛୁଳି ଉଠୁଥିଲା ।

ପକେଟରୁ ରୁମାଲ କାଢ଼ି ମୁହଁ ପାଖରେ ଧରିଲେ

ମୁ

ଅନ୍ଧାରକୁ ଗୁହିଁଲେ ଗୋଟିଏ କୁହିଳ ମୂର୍ଖାଣୀ

—ଘ୍ରାଁଙ୍କୁ ଚିହ୍ନ ?

ମୋର କାହିଁ ? ତା ଛଡ଼ା ଭଲେଇ ଚେହେ

ହିସ୍‌ସାଣୀ ଚଳିବାକୁ ମୋର ବଳ ବା କେଉଁ କାହିଁ ।—

ଛି ।

'ରକ୍ତ-ମାଟି'ର ସମ୍ପାଦକ ସ ବାବୁଙ୍କ କଳ

ସୋ ସିନେମା ଗଲେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନ

ଟିକିଟ୍ ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ

ଉଠିଲି ।

ଏବର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଯୁଗରେ ଗୁରୁ-ଛାତ୍ର

ଏମିତି ପରିଣତରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ।

ବାଳ ଉଠିଲା—ଅମେ ଗୁଲିଲ୍‌ ।

ହେଲଡାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଚି

। ବଡ଼ ଖରାପ ଲାଗିଲା ମତେ—କିଏ କ'ଣ ଭାବି ପାରି

ର ବୋଉ କିଛି ଭାବି ପାରନ୍ତି—ମୋର ଯିବାଟା ପସନ୍ଦ

—ଏଇସବୁ ଭାବି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନି ମୋର

ସେଦିନକବେଳକୁ ଖଣ୍ଡେ ମେଘ ଉଠାଇଲା । ଝିପି ହେଲା—ବାଳ

ଗୋଟାଏ reasonable ground ଦେଖାଇ ପାରିବି ବୋଲି

ଶାରେ ଶୋଇ ଖଣ୍ଡେ ଅଧାପଢ଼ା ନଭେଲ ଶେଷ କରିବାକୁ

ଲ । ଧାମନା ବାରଣ୍ଡାରେ ଅରୁଣବାବୁ—ଜଣର ମୁହଁକୁ

। ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ବ୍ରଣ ହେଉ । ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି

ଲୁ ତ୍ରଣ ଗୁଡ଼ିକ ଯିବାକୁ ନାରାଜ । ଅରୁଣବାବୁ ସାଙ୍ଗେ ଗୁ

ଦା [illegible] Filmes [illegible] କରୁଥିବା [illegible] ନାଟକ [illegible] କୋଟି କାନୁ ହେଲେ ତାଙ୍କର ବେଶ ଗୁଡ଼ିକ ନାଶ ହେଉନାହାନ୍ତି ।

ମତେ ପଚାରିଲେ — କି ପଢ଼ୁଚନ୍ତି ?

—D. F Karaka ର "There lay the city"-

ଟେଲ୍ଖ । [illegible] ବାବୁ ଲେଖକଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଲେ ଲେଖେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି — ଅରୁଣବାବୁ, ଆପଣ ତ ଓଡ଼ିଶାରେ [illegible] ଅଛନ୍ତି । ତା [illegible] ଏଠାର Domicil [illegible] କରନ୍ତି । [illegible] ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖାଯାଉ ନାହାନ୍ତି କାହିଁ

[illegible] ବାଣୀ [illegible] ଏକ କଣ ଦେବ ଉଠି ପଡ଼ କହୁଛ - ଅରୁଣବାବୁ ଗୁଳ୍ ମାରି କହୁଲେ – ଆମେ ଅନେକ [illegible] [illegible] ନା ।

[illegible] ସବୁ [illegible] ପାଉଛୁ ବେଶ୍ ହେଉ ନିଜକୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଚିହ୍ନା ଦବୁ ।

ମୁଁ କିଛି ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ନୀରବ ରହିବା ଶ୍ରେୟ ମନେ ଶୁଣିଲି ଲୁଗା ନେଇ ଆସିଲ ।

ବାବୁ ଗୁଁ ଅଛିବ ? — ମତେ ପଚାରିଲେ ସେ ।

ହଁ — ବର୍ତ୍ତା ପାଗଳା ହେଲଣି । କପେ ଅଣ ।

ଅରୁଣ ବାବୁ ମଧ୍ୟ ଗୁଁ ପାଇଁ ବରଦ କଲେ — ବେଣୁ ଗ

ପରଦିନ ସାନଭଉଣୀ ମିନୁଠାରୁ ଖବର ପାଇଲି ଛୁଟିରେ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଲେଖିଥିଲ ସେ । ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟି [illegible] ଥାଏ । ଛୁଟି ପରେ Terminal ପରୀକ୍ଷା । ଯିବ କି ନାହିଁ [illegible] ପାରିଲିନ ।

କ୍ଲାସ୍କୁ ବାହାରିଲି । ଶେଷ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ମୋର Practical ଥାଏ । ସାମନାରେ ସ୍ନେହଲତା କଅଣ

କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାର ଜଣାଗଲେ । 'ମୁଁ ତମ ... ' ରହିଲି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ କାମ ସେ ମୋ ଆଗରେ ଥୋଇଦେଲେ ଦେଖାଇ ଆଜି ଅଫିସରେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନ ଜାଣିଲି ଏହା କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବା ... ଗୀ କଲି ।

ମୋତେ ନୀରବ ଦେଖି ସେ ଝରଣା ଦେବୀଙ୍କୁ କହିଲେ—ବୁଝିଲୁ, ଝରଣା—ଆମ ଦେଶର ଯୁବକମାନେ ଯେତେ ପଢ଼ିଲେ କ'ଣ ହେବ, କାହିଁ ଯୋଗ୍ୟର ବୁଝନ୍ତି । କଥା କେବଳ କଥା ଜାଣି ଥାଆନ୍ତି ନାହିଁ— responsibility ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି ।

ଏତିକି କହି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅତି ଅଫିସରେ ଠିକ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ନେଲେ । ମୁଁ ... ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଝରଣା ଦେବୀ କହିଲେ—କ'ଣ ହେଲା କି ସ୍ନେହ ?

"ଯାହା ହେଲା—ସନ୍ଦୀକାନ୍ତକୁ ... ଜବାବ ଦେଉ ... ମୋ ଘରକୁ ଆସିବୁ ବୋଲି ... ଥରେ ଧୋଖା ଦର୍ଶନ ନାହିଁ । ଏ କେଉଁ ... ଯାଏ କହୁଛୁ । କଲେଜରେ ପଢି କ'ଣ ଏଇ ଶିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି ?"

ମୁଁ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ମୋ ପାଖରେ କାମ କରୁଥିବା ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତକୁ କହିଲି, "ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ, ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ଶିକ୍ଷା କେମିତି ଏ ରକମର ଫସଲ । ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପଢ଼ାଏ ମିଳ ଗଞ୍ଜ କରି ଦେଇଛୁ ... ଦେଖ—ପିଲା ଦୁଇଟା ମାସକୁ ସାତଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ଦରମା ଦେଉଛନ୍ତି ପଦଦଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ି କଲେଜ ଆସି ପଢ଼ିବା ଯାଉଛନ୍ତି ଆଉ ତାଙ୍କର 'କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ' ଏତେ ବଢ଼ି ଯାଉଛି ଯେ—"

ବନ୍ଦେ ଅଦ୍ରି ସାରି ପାରିନ—ସ୍ନେହଲତା ଓ ଝରଣା ଶୁଦ୍ଧ ଜୋରରେ ହସି ପକାଇଲେ । କ୍ଲାସର ଅନ୍ୟ କୋଣରୁ ପ୍ରଫେସର ନାୟକ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ ... ଗୋଟାଏ କାଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା ଭାବି । ସେ ଆସି ମୋ ପାଖରେ ... ମତେ ସନ୍ଦେହ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ । ମତେ ହସ ମାଡ଼ିଲା; କାରଣ ପ୍ରଫେସର ନାୟକଙ୍କୁ ମୁଁ ଭଲ ରକମ ଜାଣେ ।

କ୍ଲାସ୍ ସରିଗଲା; ମୁଁ ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ଠିକ୍ ମୋର ପିଛାରେ ମାହାରପଡ଼ ସ୍ନେହଲତା କହିଲେ—"କାଲି କହିଥିଲେ ଯିବେ ବୋଲି ଯେ—।"

'ବର୍ଷା ହେବାର ଆଶଙ୍କା କରି—' ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

"That is no excuse. ଆପଣଙ୍କର ଯିବାର ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ଆପଣ କଷ୍ଟସହି ଯାଇ ଥାଆନ୍ତେ—।"

ଇଚ୍ଛା, ଅନିଚ୍ଛାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ—ମୁଁ କହିଲି ।

ସେ ଯାହାହେଉ, ଆଜି ଯେପରି ଯାଆନ୍ତି ।

ଟିକଏ ରହିଯାଇ ପୁଣି କହିଲେ, "ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଭଉଣୀକୁ help କରିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର କଅଣ ସ୍ୱତଃ ଇଚ୍ଛାହୁଏନି ?

'ଗରିବ ଭଉଣୀ' ଏଇ ଦୁଇପଦ ଶୁଣି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲି, ଆଜି ଯିବି ନିଶ୍ଚୟ ।"

"ଏ ନିଶ୍ଚୟ ର କେଉଁ ବା——" ସେ କହୁ କହୁ ଅଟକି ଗଲେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଘଡ଼ି ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲୁ ଆମେ, ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ଆଡ଼େ ଚାଲିଲି ।

ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳେ ମୁଁ ବାହାରିଲି ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ଘର ଅଭିମୁଖରେ । ଘରଟି ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ କଷ୍ଟ ହେଲାନି । କବାଟରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କଲି । ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପିଲା ଆସି କବାଟ ଖୋଲିଲା । ମତେ ପଚାରିଲା—ଆପଣଙ୍କ ନାଆଁ ?

ମୁଁ ମୋ ନାମଟି କହିଲି ।

'ଆସନ୍ତୁ' କହି ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଲା—ମୁଁ ତା ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲି ।

ମତେ ନେଇ ସ୍ନେହଙ୍କ ପଢ଼ାଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ କହିଲା, 'ଟିକେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ—ଅପା ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଭିତରେ ଆସିବ ।"

ମୁଁ ଘରଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଦେଖିଲି—ଘରଟି [illegible] ଭାବରେ ସୁସଜ୍ଜିତ । କାନ୍ଥରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ, ମଧୁସୂଦନ, ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧି, ପଣ୍ଡିତ ନେହରୁଙ୍କ

ସୁଭାଷବୋଷ ପ୍ରଭୃତି ସୁଗଠନ ଓ ଆଧୁନିକ ଶସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଚିତ୍ରଶୋଭିତ ଛବି, ସୁନେଲି ଫ୍ରେମରେ ବନ୍ଧା ପ୍ରୌଢ଼ଙ୍କର ଫଟୋ ଫଟୋ ସମ୍ଭବତଃ ସ୍ୱର୍ଗତ ବାପାଙ୍କର ।

କିଛି ସମୟରେ ସେ ହସିଲାଭଳି ଘରକୁ ପଶିଆସିଲେ । ହସି ଆରମ୍ଭ କଲେ "ଆପଣ ଆଜି ଆସିବେ ବୋଲି ମୋର ଜଣା ଭରସା ଥିଲାକି ? ମୁଁ ଭାବିଥିଲି, କାଲିପରି ସେମିତି ଫାଙ୍କି ଦେବେ । ଆପଣ ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ—ମୁଁ ଆସୁଛି ।" ଚଞ୍ଚଳ ଦେହଭଙ୍ଗୀରେ ସେ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

କିଛି ସମୟପରେ ସେ ଫେରିଲେ ଗୋଟିଏ ହାତରେ କେଟଲିଏ ପ୍ଲେଟ୍ ଟିଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ହାତରେ ଗ୍ଲାସେ ପାଣି ନେଇ । ମୋ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ, ସାମାନ୍ୟ ଜଳ ଯୋଗରେ କିଛି ଆପତ୍ତି ଅଛି

ଘରେ ଆଉ କେହି ଜଣା ପଡ଼ୁନାହାନ୍ତି ଖାଇଆସିଲି ବର୍ତ୍ତମାନ; ଜଳଖିଆରେ ତାଙ୍କର ଏତେ କଅଣ ଥିଲା ଯେ ?—ଏମିତି କହି ପ୍ଲେଟରେ ହାତ ଦେଇ ଖାଇ ଖାଇ ହଠାତ୍ ପଚାରିଲି—'ବାପା କଅଣ ଅଫିସରୁ ଫେରି ନାହାନ୍ତି ?'

ସେ ହଠାତ୍ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ନ ପାରି କିଛି ସମୟ ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ତା ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ —'ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ହେବ ତାଙ୍କର

ବେଦନାର ଆତିଶଯ୍ୟରେ ଅଧିକ କିଛି କହି ପାରିଲେନି ସେ । ମୁଁ ମଧ କିଛି ପାରିଲି । କହିଲି—କିଛି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ । ଅଜାଣତେ ପଚାରି ଆପଣଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେଲି ।

କିଛି ସମୟ ନୀରବରେ କଟିଲା ।

'ଆପଣଙ୍କର ଏଠି କିଏ ଥାଆନ୍ତି ? ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

"ଏଠାରେ କେବଳ, ମୁଁ ଓ ମୋର ସାନଭାଇ ଚନ୍ଦ୍ର ।... ଶେଷରେ, ପିଲାଦିନୁ ଖୁବ ଯତ୍ନରେ ବଢ଼ାଇ ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅକାଳରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଆମେମାନେ ସମସ୍ତେ ବିବ୍ରତ ହୋଇଛୁ । ତେବେ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନି । ମୁଁ ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ... ଜମିଦାରୀରୁ ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ପତ୍ର ଆସେ । ଆମ ଟଙ୍କା ର

ଜଣେ ବିଦୁଷୀଙ୍କ ମେମ୍‌ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ସେ ସହରରେ ରହିଲେ ଆଉ ଆଗ ପରି ବୃତ୍ତି ନ ଥିବ । ଦେଶେ ଶୀଘ୍ର ଆସିବ ଅନୁଯାୟୀ ଯିବେ ।"

ମୁଁ ଏଥର ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଆଉ ଉଠିଯାଇ ଥିଲି । ସେ ଭଲ ଶିକ୍ଷା ସ୍ନେହରେ ବାହିରେ ଡାକି ପଚାରିଲେ । ମୁଁ ଅଭିମାନରେ, "ଥାଉ, ମୋ—; ମୁଁ ଭଲ ହେବି ?"

ସେ ହସିକରି ହିଁ କହିଲେ, 'ନା'—ମୋର ତ ଭାବି ନାହିଁ ଏବଂ ସେ ତ କଥା ଆଉ ଆଜି ତା ଏ କାମ—।"

ତାଙ୍କର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟରେ ଏତେ ଅଗ୍ରହ ଦେଖି ମନଟା ମୋର ଦବିଗଲା । ଚକ୍ଷୁ ଛଳ ଛଳ ହେଲା ମୋ ! ଅଭିମାନୀ ଜାତି ମୁଁ—ସ୍ୱାଭିମାନୀ ମାନୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନ ସେ ମୋ ଅଭିମାନ ଘଣ୍ଟାଏ ଭିତରେ ଶୀଘ୍ର ଗଲା ।

ମୁଁ ତାଙ୍କର ବହି ଆଲମାରୀ ଖୋଲିଲି । ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଦାମିକା ବହି ସେଥିରେ ଥିଲା । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ My experiments with Truth ଖଣ୍ଡିକ ମୋ ପାଖକୁ ଟାଣିଆଣି ଦେଖିଲି । ବହି ଉପରେ ଲେଖାଥିଲା—
Presented to my affectionate daughter, [redacted]neha with my best wishes. .....N. ma[redacted]anty

ପିତା ମୋଙ୍କର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷିତା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ହେଉନି ।

କୁସୁମକଳି ଅଧିକେ ପାନ୍ଥଜନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ।
"ମିଳନ୍ତୁ ନାହିଁ ଆଜ୍ଞେ ହିଁକେ ନୂଆ ଆସିବା "
ଦୃଢ଼ ଆଶା ନ କରି ଉଠିଲି ମୁଁ ।
ଅପେ ଶାନ୍ତରେ ଗୃହେ ।

ମୁଁ ଅଚାନକ କହି—ଆପଣ I. Sc. ପାସ କରି କଅଣ [illegible] ?

'ବାପା ସ୍ତ୍ରୀ-ଶିକ୍ଷାର ବଡ଼ ପକ୍ଷପାତୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର [illegible] ବାହାଘର ହେଲେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜଣେ ପଢ଼ନ୍ତେ । ସେ ଦୁଃଖପାଇଁ

ପିଲାଦିନୁ ମୋ ଶିକ୍ଷାର ଭାର ନେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ମୁଁ [illegible] ପଢ଼ିବି । କିନ୍ତୁ ସେ ଇଚ୍ଛା ସେ ପୂରଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ [illegible] [illegible] । ବାପାଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ିର ଭାର ନେବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଭାବୁଛି—ଡାକ୍ତରୀ ଟ୍ରେଣ୍ଡ ପାସ୍ କଲେ ଅନ୍ତତଃ ଦୁନିଆର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଦେଖି ପାରିବି ।"

ଧନୀ ପିତାମାତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ମୁଁ—ଜୀବନରେ କାହା ପାଖରେ ମଥା ନତ କରିବାକୁ ମନ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ନର୍ସ୍ ନିକଟରେ ମୁଣ୍ଡ ମୋର ସ୍ୱତଃ ନଇଁ ପଡ଼ିଲା ।

ସ୍ନେହଲତା ପଚାରିଲେ—ଆପଣ ସ୍ତ୍ରୀ-ଶିକ୍ଷାର ପକ୍ଷପାତୀ ?

ଠିକ୍ ପକ୍ଷପାତୀ ନୁହେଁ ।—ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

ସେ ହସି ଉଠି କହିଲେ—କାହିଁକି ?

କହିଲି, "ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଚାହୁଁନାହିଁ ଯେ ଆମ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏକବାରେ [illegible] ହୋଇ [illegible] ହୁଅନ୍ତୁ; ତେବେ ଆମ ଦେଶରେ ଏବେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା [illegible] ସେଥିରେ [illegible] ସମାଜ ଅନେକ ଅଧିକ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟ [illegible] ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁମାନେ ଗଢ଼ିବେ ସେମାନଙ୍କୁ [illegible] ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ଦରକାର । ଦେଶର ଏ ଅବସ୍ଥାରେ କେତେ ଜଣ ଶିକ୍ଷିତା [illegible] ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ [illegible] ଆଦର୍ଶ [illegible] ଗଢ଼ି ପାରିବେ । ସେଥିପାଇଁ [illegible] ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ [illegible] ସେମାନେ [illegible] [illegible] କରନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ଏତେ ଉଚ୍ଚ ହେବା [illegible] ଶିକ୍ଷିତା [illegible] ସେମାନେ କେବଳ ସମାଜ [illegible] [illegible] ଦେଖା ଯାଉନି ।"

"[illegible] ଆପଣ କାହାକୁ କହୁଛନ୍ତି—ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା [illegible] ଗୌରବ କରୁଛନ୍ତି ?" ସେ ହସି ହସି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

ଚେଷ୍ଟ—ଓଜନ ଏବଂ ମାପଚୁପ; କାରଣ ତା' ସାଇଜ୍ ।

ମୋର ଅଜାଣତରେ ମୋ ଛୁଆଟି 'ଓଜନ' ଶବ୍ଦଟିରେ 'ଓଜନ' ବାହାର ଯାଉଥିବାରୁ ମୁଁ ହଠାତ୍ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ଦେଖିଲି ସେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଚକିତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଶେଷରେ ମୁଁ ଚାଲିଲି । ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁକୁ ନେଇ ସକାଳଠୁ ଆଉ ଓଜନ ନେବାପାଇଁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖକୁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲାରୁ ଫେରିଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମୁହଁରେ ଲଜ୍ଜା ମିଶା ହସ ଦେଖି କହିଲି—ତା ହେଲେ କାଲି ଅଫିସରେ କହିବି—ନାଁ, କ୍ଲବରେ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ମତଲବ ?

ନା, ପଡ଼ିବ ନାହିଁ—କହି ମୁଁ ଚୁପ ହେଲି ।

ସତ୍ୟ ଅଛି ଦେଖିଲି ଏ ସମସ୍ତ ଦିନ । ଛୁଆ କୋଳରେ ଧରି ଠିଆ ହୋଇ ମା'ଙ୍କୁ ଡାକୁଛନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତ୍ କୋଳରେ ବସିଥାଏ ହସିଥିଲେ । ଛୁଆକୁ କେବେ ବାପ୍ ଭଳି ହେବା କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଏକାଗ୍ର-ଚିତ୍ତ କରିବାର ଦେଖି ନଥିଲି । ଆଜି ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ନଜରେ ନିର୍ବାକ ।

ପଚାରିଲି—ଏ କଥା ଶୁଣି ହେଉଛି ସତ ?

ପଣ୍ଡିତ୍ କିଛି ସମୟ ପରେ କହିଲେ—ସେଥିପାଇଁ ଶୀଘ୍ର । ଠିକ୍ ସାତ ସପ୍ତାହ ପରେ ପୁରା ସେମାନଙ୍କୁ ହୋଇଯିବ । ତେଣୁ କହିବା—Go to bed ଯାଉଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବ । ଯାହାକୁ ଯାହା କହିବ, ସେ ତାହା କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ । କହିବ—Love me···ତେଣିକି—?

ମୁଁ ହସି ଉଠିଲି ।

।

'ଆଚ୍ଛା ସେଥିପାଇଁ Exercise କରିବାର ଦରକାର କଣ ?'

'ଦେହ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ନ ହେଲେ ଏକାଗ୍ରତା ଆସିବନି । ଅପେକ୍ଷା କର ବନ୍ଧୁ—ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚ ସପ୍ତାହ ।'

ସନତ୍‌ର କଥା ଶୁଣି ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ ଜୋରରେ ହସି ଉଠିଲି । ... ଯାହା ଶୁଣେ ସେ ତା ଭଲମନ୍ଦ ବିଚାର ନ କରି କହେ । ସେମିତିଆ ପ୍ରିୟ ସେ । ମୁଁ ପୁଣି ପଚାରିଲି, "ସନତ୍ ଏ ବୁଦ୍ଧି ବତାଇଲା କିଏ ?"

ସନତ୍ ଆବେଗରେ କହିଲା, "ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ସେ ପଥ ପ୍ରାକ୍ଟିସ କରୁଛି ।"

"ତା ହେଲେ କବିତା ଲେଖିବା ... ଏବେଠୁ ଲାଗିଯାଅ । ଦେଖାଯାଉ, କଅଣ ହେଉଛି ।"— ମୁଁ କହିଲି ।

ସେଲ ପଡ଼ୁ ବନ୍ଦ ଏଣେ ଛାଡ଼ି ପଢ଼ିବାରେ ମନ ଦେଲି - କିନ୍ତୁ ମନ ଲାଗିଲାନି । ମୁଁ ଭାବି ବସିଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳର କଥା ।

ସ୍ନେହଲତା—କେଡ଼େ ବଡ଼ ଆଦର୍ଶ ତାଙ୍କ ମନରେ ! ଏତେ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ି ମୁଦ୍ଧା ନିଜ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ବାପୁବଙ୍କ ଏଭଳି ଚେଷ୍ଟା ଦେଖି ପ୍ରତି ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ହେଲା ।

ଆମ ଦେଶରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଉଥିବା ସାଧାରଣତଃ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ଝିଅମାନେ । ସେମାନେ କଲେଜ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ— ଆସନ୍ତି ନିଜର ରୂପ ଦେଖାଇବାକୁ — ଆସନ୍ତି ନିଜର Selection କରିବାକୁ । ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥାଏ — ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ Boy friendଙ୍କ ସାଥିରେ । ଆଉ ହୁଏ ପ୍ରେମ କଣକ ସଙ୍ଗେ ତ କେବେ — ସିଏପୁଣି ନମ୍ବର ଗଡ଼ ଗୁଡ଼ିଲେ—highest bidder ନେଇ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଶୁଣ୍ତରେ ତାଙ୍କର କାଉମାଳା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।—ତା ପରେ ବାପ, ମା, ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କର ନାମ ପକାଇ କୌଣସି ଏକ ନବାବ ଅଭିଜ୍ଞଙ୍କ ହାତଧରି ପାର ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି—ଏଇଠି ପରିଣାମ । ସେମାନଙ୍କ ଅର୍ଥ ପରି ତା ନିକଟରେ ବଦଳର ଆଦର ନାହିଁ । ... ଦେଖାଯାଉଥିଲା 'ଓଡ଼ିଆ ...' ସମ୍ପାଦକ ସାହୁବାବୁଙ୍କ କନ୍ୟା ସୁପ୍ରଭାଦେବୀଙ୍କର ଡାକ୍ତରଙ୍କ ... ପ୍ରେମ ଅଛି ବୋଲି । କଥାଟା ଯଦି ସତ ହୋଇଥାଏ— ସୁପ୍ରଭାଦେବୀ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ କଅଣ ରଖିଛନ୍ତି ? କାଲି ଛିଃ ପଅରଦିନ ପିତା ତାଙ୍କର ଭଳି ଆଣିବେ ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କର କଡ଼େ.

ପୁଣି [illegible] ଛତିଶ ଘଣ୍ଟାର ସଂଗ୍ରାମ ତାଙ୍କର ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ 'ସାଥି' [illegible] କାହାର ଓ ତାଙ୍କ ମନେ ? ସବୁଙ୍କ ଶେଷ ! କିନ୍ତୁ ନଷ୍ଟହେଲେ ତା ... ଆଉ ତିନି ଛତିଶିଟା ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ କଲେ ।— ଏହା ତ ଜଳନ୍ତି ଗାର ସମ୍ବାଦ ! ! ! ମନ ହେଉଥିଲା, ସ୍କୁଲଟାକୁ ସବୁ ବୁଝାଇ କହି ଦେଉଥାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମୋର ଏଇ ନୂତନ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କରେ ଏ ଦୁଃଖ-କହିବା ଅବାନ୍ତର ଭଳି ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ସ୍ତମ୍ଭିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାଇବାକୁ ଉଠିଲା—

"ମୋ କୋଳ ତୋରା ସାଙ୍ଗସାଥି—
ତେବେ ଜୀବନ କ..... ।"

ମୁଁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ କହିଲି, "ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏମିତି ଗୀତଟିଏ ଦେଉଛୁ କାହିଁକି ଲେ ? ଗୋଟାଏ ଯୋଦ୍ଧା ମରି ଗଲେ ଯାଉଛି ଯେ । ବରଂ ଭଲ ବୁଝା ହୋଇଚାଲିଛି, ଜଣେ ସାଥି ଖୋଜୁଥିଲି ।"

—ତାଙ୍କ ଦେହ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ । ଚେଉଁ ପାଠଟା ପଢ଼ୁଛୁ ନା ! ବହିଟା ଖୋଲି — ଆଉ କି ବୁଝିବ କହୁଛି ?

ମୁଁ ସତେକୁ ମନେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଥିଲି ।

ହେମନ୍ତ କହିଲା—କାଲି ତ ଶନିବାର । ଆସିବେ ଏ ବାଳ ସକାଳ ହେବା ।

ମନର ପ୍ରତିବାଦ କଲି—ନାଁ, ନାଁ—ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅଫିସରଙ୍କ ତାଙ୍କୁ ସାଙ୍କେତିକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଆଜ ଛୋ ନାହିଁ ।

ହେମନ୍ତ କହିଲା—ଅସିଲେ, ଆସିବେ । ଗୁରୁଅଣା ଲେଖାଏ ଯାହାକୁ ହେବା ଅଛି ... ଗୋଟାଏ କହଣ !

ଆମେ ତାସ ଖେଳି ବସିଗଲୁ ।

ପରଦିନ କ୍ଲାସରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଦେଖାହେଲା [illegible] ... ଦିନ ଆମେ—ସେହି ମୁହଁ 'ଧନମ୍ଭୁଜା' ଛମିଉଠିଥାଏ । [illegible] ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ କହିଲା, "ହଁ, ଆଉ ଭଲ ପାଉନାହିଁ । ପାଠପଢ଼ାରେ ବ

ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଣ ଭେଦଭାବ ଅଚିହ୍ନା ହେଉଛି— । ମୁଁ ଏକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ପଢ଼େ । ମୋର ଜଣେ ସାଙ୍ଗଙ୍କ 'ପଣ୍ଡାପାଣି' । ପ୍ରଫେସର ନାୟକ, ଯେଉଁ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଲୋକ । ସେଠି ଅପଥରେ ଗାଳି ଦେଉଛନ୍ତି କି ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଜଳକରି ବୁଝାଇ ଦେଉନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣେ ପ୍ରଫେସର ଅଧ୍ୟାପିକା ଠିକ୍ ଜାଣନ୍ତି ମୁଁ କରଣ ଲୋକ ଅପବିତ୍ର ବୋଲି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଜନ୍ୟାରେ ଥିବାରୁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ବେଶୀ ନଜର ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଦେଖାଯାଉ, କାଲିଠାରୁ ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବ କରିବ—ଦେଶ ରକ୍ତ ଭିତରେ ଯାହା ଥିବ ।"

ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତର କଥାରେ କହସ୍ୟି ରହି ପାରିଲି ନା ।

ଓଡ଼ିଶା ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-କରଣ ଭେଦଭାବ ଏତେ ବଢ଼ି ଗଲାଣି ସେ କଥା ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ସବୁଠିଁରେ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଯଦି ଏଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନୁକୂଳତ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ତ ସର୍ବନାଶ !

ସୁଧାଂଶୁ ଅସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସବୁ ସମ୍ଭାଳି—ଜୀବନ, ଏଥର ମନରେ କି ଜ୍ଞାନ ଅ ଲୋଚ ?"

ପ୍ରଫେସର ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜ୍ଞାନ ।

"କାହିଁକି ସବୁ ନଷ୍ଟ କରିବୁ ଆଜି ଆସିଲେ । ଆ ଯିବା ମୁଁ ମଧୁମଙ୍ଗଳ କାଣ୍ଟିନ୍‌ରେ ଆଜି ଖାଇବାକୁ ଦେବ ।" ହସି ହସି କହିଲା ସେ ।

ସେଠୁ ହାସି ହାସି ନେବୁ । ଚେଷ୍ଟାଏ ଅସିଲେ ସବୁ କାଣ୍ଟିନ୍ ରେ ଅଣି ମିଳିଲା । ଖାଇବାକୁ ଦବୁନାହିଁ- ତୋ ପାଖରେ କଣ ଟଙ୍କା ଅଛି ?

"ଅଳଙ୍କାର ଜନ୍ମ ଏହି କେନ ଦଶଟଙ୍କା ଦେଲେ କଣ ସହିକରିବି ଦିନ । ... ମୋ ହାତରୁ ମନ୍ଦିର ?" ସୁଧାଂଶୁ କହି ... ମୋ ଅଞ୍ଚଳ ବାନ୍ଧିଦେଲା । ତେବେ ... ଦିନ । ଏହି ସହପାଠୀମାନଙ୍କ ଅବେ ସ୍ନେହକ୍ ଅଛି ... ।

ବାହାରେ ... ... ସେ ... ଚିରାଗିଦେଲା । ଦେଖିଲି, ଲାଲ ଗା ଉପରେ ଲେଖା —

'ମିସ୍ ସୁବାସିନୀ ପ୍ରଧାନ ।'

ମୁଁ ଚମକିଲି — ଏ ଚିଠି ତୋ ହାତରେ କିପରି

ସୁଧାଂଶୁ — କ୍ଲାର୍କଙ୍କ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଅଳିଆ ଭାବେ ପଡ଼ିଥିଲା । ହାତ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନିଏ ଦେଖେଇଲି ତୋତେ । ଆଗେ ପଢ଼ — ଭିତରେ କଅଣ ଲେଖା ଅଛି ।"

ଚିଠିଟା ଖୋଲି ପଢ଼ିଲି —

ହୃଦୟର ବନ୍ଧୁ,

ତୁମର ଚିଠି ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ପାଇଛି ।

ସେଦିନ ଅପମାନ କରି ଗୃହ ଛାଡ଼ିବ ବୋଲି ଭାବି ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ପରେ ବୁଝି ପାରିଲି ।

ତୁମର ଜନ୍ମଦିନ କାଲି । ମୋର ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଉପହାର ଦେବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । କଅଣ ଦେବି ଠିକ୍ କରି ନ ପାରି ପଚାଶ ଟଙ୍କା ପଠାଉଛି ଏଇ ଚିଠି ସହିତ ।

କାଲି ଆସିବ ସିନେମାକୁ — ପ୍ରଥମ ଶୋ କୁ । ମୁଁ ଟିକେଟ୍ କରିଥିବି । ଗେଟ ପାଖରେ ପେଶିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସିଥିବ । ମୋର ସ୍ନେହ ନେବ ।

'ଶ୍ୟାମ'

ଚିଠିଟା ଜଣେ ଅର୍ଦ୍ଧଶିକ୍ଷିତ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ହାତଲେଖା ବୋଲି ମନେ ହେଲା । ତାରିଖ ଏବଂ ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନାହିଁ । ସୁଧାଂଶୁର କଥା ଆଜିଯାଏ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁନଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଏଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଦେଖି ମୋର ତା ପ୍ରତି ଆଉ ଅବିଶ୍ୱାସ ହେଉନି ।

ସୁଧାଂଶୁ କହିଲା — କିରେ, କଅଣ ଭାବୁଛୁ ? ଏଇ ତ ଜଣେ ଆମର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା ନାରୀଙ୍କ କଥା ! ଅଥଚ ବାହାରକୁ ଦେଖିଲେ ମନେହେବ — ଯେପରି ସତୀ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଅବତାର !

ଠିକ ସେହିଯାଇ ଛୋଟରୁ ହସି କହିଲି — ଆମର ଲୋକ । ଆମର ମାନ, ଶିକ୍ଷିତ ନାରୀର ଯାହାକିଛି ସର୍ବସ୍ୱ ସେତିକି ବଦଳରେ ଆସୁଥିବା ଟଙ୍କା ପିଆ ଅଫିସ ମହମଦାନ୍ କ୍ୟାଣ୍ଟିନରୁ । ଖୋଦା ଯୁଆସିଆ ହେବାଟା ସଲାମତ୍ ରହେ ।

କଲେଜ ଫେରିଲୁ । ମୋର୍ ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ୍ କ୍ଲାସ ଥିଲା । କ୍ଲାସ୍‌ରେ ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାମାନା ସାମନା ଦେଖାହେଲା ।

ପଚାରିଲେ—ଇଂଲିଶ୍ କ୍ଲାସରେ ନ ଥିଲେ କି ଆପଣ ?

"ନା"

—ଆଜି ଯିବେ ନିଶ୍ଚୟ ।

"ନ ଗଲେ କିଛି କ୍ଷତି ଅଛି ?" ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

—ଲାଭ କ୍ଷତିର ପ୍ରଶ୍ନ ଏଠି ଉଠୁ ନାହିଁ । ତେବେ ଆପଣଙ୍କର ଯଦି କିଛି ଆପତ୍ତି ଥାଏ—?

ମୁଁ କହିଲି—ମୋର ଯିବାରେ କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ—ତେବେ ଜଳଖିଆ ଖାଇବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆପତ୍ତି ଅଛି ।

ସେ ହସି ହସି କହିଲେ—ଦିନେ ଜଳଖିଆ ଦେଇଥିଲୁ ବୋଲି କଅଣ ସବୁଦିନେ ଦେଉଥିବ ?

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଘରଆଡ଼େ ଗଲି । ଠିକ୍ ମୋ ଅପେକ୍ଷାରେ ବାହାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ମତେ ଦେଖି ଘର ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ମୁଁ ପଢ଼ାଘରେ ଯାଇ ବସିଲି ।

ସ୍ନେହ ହସି ହସି ଆସି କହିଲେ—That's like a good boy. ଦୁହେଁ ହସି ଉଠିଲୁ ।

ଘର ଭିତରକୁ ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ା ପଶିଆସିଲେ । ମୁଁ ନମସ୍କାର କଲି । ସେ ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ବୋଉ ।

ସ୍ନେହଲତା କହିଲେ—ଆପଣ ବୋଉଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତୁ—ମୁଁ ଆସୁଛି ।

ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ବୋଉ କହିଲେ—ତମ କଥା ମୁଁ ସ୍ନେହଠାରୁ ଶୁଣିଛି । ତମେ ପରା ବୋର୍ଡ଼ିଂରେ ଥାଅ ?

—ହଁ ।

— ଖାଇବା ପିଇବାର ସୁବିଧା ହୁଏ ତ ?

—ମୋ କଥା କହନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଜାଣିଅ ଭାଇ—ଏବେ ବି ... —ଏମିତି ଚାଲିଛି ଜଣେ । ... ... ସାମାନ୍ୟ କେତେ ଦେଖାଯିବ ହୋଇଯିବ ।

—ସେମାନେ କଲେଜ ପିଲା—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୋକ ଭଲ ପାଉଥିଲି ଦେବେ ।

ଆଉ ତ ସେମାନଙ୍କ କଥା କହନ୍ତୁ । ଯେଉଁମାନେ କିଏ ବଡ଼ବଡ଼ଆ, ସେମାନେ ଜବାବ ଦେଇ ଭଲ ଚାକିରି ଯେଉଁମାନେ ଖାଇବେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବ କିଏ ? କଲେଜ ପିଲା—ଦେଶର ଭବିଷ୍ୟତ । ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳୁଛି କେତେ ଖାଇବା ଚାଉଳ—'C' କ୍ଲାସ । ଡାଲିପାଣି ଅମୃତଭଣ୍ଡା ପିଆ । ସକାଳ ଜଳଖିଆ ଦୋକାନ ନାହିଁ । ପିଲାଏ ଅମୃତଭଣ୍ଡା ପିଇ ଖାଇବେନି ତ ଆଉ କଅଣ ଖାଇବେ !

କିଛିଏ ରହି ପଚାରିଲେ—ତମର ପାଠକୁ କେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ ? "ଠିକ୍ ନାହିଁ. ତେବେ ଘରୁ ପ୍ରାୟ ଅଶୀଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ଅସେ" ମୁଁ କହିଲି ।

—ତମ ଘର କେଉଁଠି ?

—ଯାଜପୁରରେ ।

—ଘରେ ଆଉ କିଏ ଥାଆନ୍ତି ?

—ଘରେ ବାପା ବୋଉ ଓ ସାନ ଭଉଣୀ ମିନୁ ।

—ବାପା କଅଣ କରନ୍ତି ?

—ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହାନି ଯୋଗୁଁ ଏଇ ଦୁଇମାସ ହେବ ପେନ୍‌ସନ୍ ନେଇ ଘରେ ଅଛନ୍ତି । ଘରେ କମିଦାରୀ ବୁଝାସୁଝା କରୁଛନ୍ତି

ସେ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି କହିଲେ—ସ୍ନେହଲତାରୁ ତ ଆମ ଘର କଥା ସବୁ ଜାଣିଥିବ । ତାଙ୍କର କାଳ ହେବା ଦିନଠାରୁ ମୋର ଆଉ ଦୁନିଆରେ କଅଣ ଅଛି ? ଖାଲି ଏଇ ପିଲା ଦୁଇଟାଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚି ରହିବା କଥା । ସ୍ନେହକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ—କିନ୍ତୁ କିଛି କରି ପାରିଲେନି । ଅଜି

ଠିକ୍ ସେ ବା କେବେ ଅସୀମ ହେବ ! ସ୍ନେହର ଉଷ୍ମା, ସେ ସ୍ନିଗ୍ଧ [illegible]
ଶୀତଳ ସ୍ପର୍ଶ [illegible] ପ୍ରତି ରୋମାଞ୍ଚିତ । [illegible]
ସମ୍ପ୍ରସାରଣ [illegible] ଥିଲା । ସ୍ନେହ [illegible]
ମୋର । ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ [illegible] । ମୁଁ ଆଜି ଅ[illegible]
—ଠିକ୍ ତାଙ୍କର । ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ।

ସ୍ନେହଲତା [illegible] ନେଇ ଆସିଲେ । ବୋଉଙ୍କୁ କାନ୍ଦିବାର ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

କହିଲେ —ବୋଉ, ତୁ ଏମିତି ହେଲେ ମୁଁ କେଉଁଠି [illegible] ବୋଉ ଲୋକଙ୍କର ଉପଦେଶରେ ଆସିବୁ [illegible] କିଛି ଦିନ [illegible] ନା, ସେ କାନ୍ଦିବ କାହିଁକି ? ତତେ ସିଏ ଭୁଲିଯିବ କି — ଯାଅ ଠିକ୍ରୁ ନେଇଯା ତୋ ସାଥିରେ ।"

ଆପଣ ବାହାରିଲେ ନଈକୂଳ ଅଡ଼େ । ଅନେକ ପ୍ରକାର ଗଛ [illegible] ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗଣୀଙ୍କର ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ିକି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମୋଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ [illegible] ପାଆନ୍ତି । କଥାବାର୍ତ୍ତା ରଙ୍ଗଣୀଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୁଞ୍ଜି ଥାଏ । ସେମାନେ ଘରେ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଫେରିଲି ହସ୍ପିଟାଲକୁ ।

ଏହା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମାସ କଟିପାରିଛି । ସେଥର ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟିରେ ଘରକୁ ଯାଇ ପାରିନଥିଲି । ଘରକୁ ଲେଖିଦେଲି—ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ ଘରକୁ ଯିବି । ଏଇ ମାସକ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘନିଷ୍ଠତା ଆସିଯାଇଛି । ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ଅଯାଚିତ ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ମାଉସୀଙ୍କର ସନ୍ତାନବାତ୍ସଲ୍ୟ ନିକଟରେ ମୁଁ ଏକପ୍ରକାର କିଣି ହୋଇଗଲି । ସ୍ନେହକୁ କାଖେଇ ନେଇ ବୁଲିଯିବା, ତାଙ୍କୁ ପାଠ ବୁଝାଇବା କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖେଳିବା ମୋର ଦୈନିକ ରୁଟିନ୍ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା ।

ଜୀବନରେ ତରୁଣୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବାର ପ୍ରଥମ ସୁବିଧା...ସେଥିରୁ ଆନନ୍ଦ ପାଇଲି ଠିକ୍ ସେତିକି ଉତ୍ତେଜନା......ମୋର ଅଜାଣତରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇଲି । ତାଙ୍କୁ କ୍ଲାସରେ ନ ଦେଖିଲେ ମୋର lecture ଶୁଣିବାରେ ମନ ଲାଗୁନଥିଲା । (କାହିଁକି ?)

ଆନନ୍ଦ-ନିରାନନ୍ଦ—ଆଶା-ନିରାଶା ଭିତର ଦେଇ ସମୟ କଟି-ଚାଲିଲା ।

ନୋଟିସ୍ ବୋର୍ଡ଼ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲି ମୁଁ । ପାଖରେ ସୁଧାଂଶୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କଭାବରେ ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣୁଥିଲା । ଜଣେ ତରୁଣୀ ଇଂଲିଶ୍ ନୋଟିସ୍ ବୋର୍ଡ଼ରୁ କଅଣ ଟିପି ନେଉଥିଲେ ।

ସୁଧାଂଶୁ ମତେ ପଚାରିଲା—ସେ କିଏ ଜାଣିଛୁ ?

ନାମଟା ଜାଣି ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଥର ଦେଖିଥିଲି ।

କହିଲି, "ଫିଫ୍‌ଥ୍ ଇୟାରରେ' ପଢ଼ନ୍ତି ବୋଧହୁଏ ।"

"ଠିକ୍—ଇଂଲିଶ୍ ଏମ୍. ଏ. —ନାଆଁ ଟି ଛନ୍ଦ ଦାସ ।"

ଟିକିଏ ରହିଯାଇ ସୁଧାଂଶୁ ହସିହସି କହିଲା, "କିନ୍ତୁ—ସ୍କୁଏ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ love କରୁଛନ୍ତି । ହାତରୁ ଅଶୀ ଟଙ୍କା ମାସିକ ଦେଇ ଗୋଟିଏ କବିତା ରଖିଛନ୍ତି ·····।" ଏତିକି କହି ସୁଧାଂଶୁ ହସିଲା ।

କଥାଟା ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି । ପଚାରିଲି, "ସେ କିଏ ଗୋଟି କିଏ ?"

"ଜଣେ ସୁନ୍ଦର କଲେଜ ଛାତ୍ର ।"

ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସ୍ନେହଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଛାଡ଼ି ହଷ୍ଟେଲ ଫେରି ଆସିଲି । ଖଣ୍ଡେ ଅଙ୍କ କରୁଛି, ସନ୍ତୋଷ କହିଲା, "ଜୀବନ, କବିତା ଲୋଖା—କବିତା ଲେଖିବାର ସମୟ ଏ—ଅଙ୍କ କଷିବାର ନୁହେଁ ।"

ପୁଣି କହିଲା—ମୁଁ ଶୁଣୁଛି, ତୁ A. R. P. ରେ Honorary warden ହୋଇଛୁ ବୋଲି । ସେଇଥିପାଇଁ Warden post ରିଜାଇନ୍ କରୁଛି ସକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟା । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ, ମନେରଖ—ୱାର୍ଡେନ୍ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଲିଟ୍ ଟ୍ରେଞ୍ଚର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନାହିଁ ।

ଦୁଇଜଣଯାକ ମତେ ଆକ୍ଷେପ କରି କହୁଛନ୍ତି ସେକଥା ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି । "ସ୍ଲିଟ୍ ଟ୍ରେଞ୍ଚର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନ ଥିଲେ କଅଣ ଆଶ୍ରୟ ମିଳିବନି ଆଖପାଖରେ ?" ଉତ୍ତର ଦେଲି ମୁଁ ।

ସନତର ଈର୍ଷା ହେଉଥିଲା ମୋ ପ୍ରତି । ଏତେ ଚେଷ୍ଟା କରି ବିଫଳ ହୋଇଛି ସେ । କବିତା ଲେଖିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମେହ୍‌ମାନ୍‌ଜ୍ଞ୍‌ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି; କିନ୍ତୁ ପାରିନି । ମୋର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଭାଗ୍ୟ ଦେଖି ସେ ସହି ପାରୁ ନଥିଲା ବୋଧହୁଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଏମିତି ଭାଷାରେ ମତେ ଥଟ୍ଟା କରୁଥିଲା ଜାଣିଶୁଣି ।

ଛଅ ସାତଦିନ ପରର କଥା—

ଓଡ଼ିଆ ପିରିୟଡ୍ ଅଫ୍ ଥାଏ । ଲାଇବ୍ରେରୀଆଡେ ଯାଉଛି ଖଣ୍ଡେ ବହି ଫେରାଇବାକୁ, ହଠାତ୍ ସୁଧାଂଶୁ ଡାକିଲା ପଛରୁ । ମୁଁ ପଛକୁ ଫେରିଲି ।

"ଏଇଟା ସାଙ୍ଗରେ ଟୋକାଏ କଥା ଅଛି ଜୀବନ । କଥାଟା ଅବଶ୍ୟ ଟିକାଏ ସିରିୟସ୍—"

ସୁଧାଂଶୁ ମୁହଁରେ 'ସିରିୟସ୍' ଶବ୍ଦଟା ଶୁଣି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି !! ସଦା ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ମୁଖ ପାରେ—ସିରିୟସ୍‌ନେସ୍‌ର ଚିର ଅଭାବ ପଡ଼ିଛି.....

"ଦେଖ୍ ମୁଁ ତୋର ବନ୍ଧୁ, ପୁଣି Well wisher—ମୁଁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କଥା ପଚାରିବି—ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେବୁ ବୋଲି ଆଶା କରେଁ । ତୁ ଯଦି ଖରାପ ଭାବିବୁ, ତେବେ ମୁଁ ମୋ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଫେରେଇ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।"

ମୁଁ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲି ତା'ଆଡ଼ ମୁହଁକୁ ।

—ପ୍ରେମଲତାଙ୍କ ଘରକୁ ସବୁଦିନେ ତୁ ଯାଉ ?

—ହଁ ।

—ତୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୁଲିଯାଉ ?

—ହଁ ।

—ଜୀବନ, ମୁଁ ତୋତେ ମନା କରୁନି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାକୁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବୁଲିବାକୁ; କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ limit ଭିତରେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେନି ।

ମୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲି —ବିଶ୍ୱାସ କରୁନି ମାନେ ?

"ମାନେ—ସେମାନେ କଲେଜଗାର୍ଲ୍... ..ବହୁରୂପୀ ।" ସୁଧାଂଶୁ କଥାପଦକ କହିଲା ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ।

କଥାଟିକ ତା'ଆର ମନରେ ଧରି ରଖିପାରିଲିନି ।

ଦୁର୍ଯୋଗକୁ ସେଦିନ ଯାଉଥିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀଙ୍କୁ ସେଇ ବାଟେ । ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ—ବହିଟା ନଅନ୍ତୁ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଅନ୍ୟ ବହିଟା ଆଣିବେ । ୱାଚ୍‌ଟା ହଠାତ୍ କାହିଁକି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଛି; ଠିକ୍ କରି ଆଣିବେ ।

ସେ ମଣିବନ୍ଧରୁ ୱାଚ୍‌ଟି ଖୋଲି ମୋ ହାତରେ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ସୁଧାଂଶୁ ପଚାରିଲା, 'କି ବନ୍ଦ କରେ ?'
—ସତ କହୁଚ ନା ମିଛ କହୁଚ ?
—ଅନ୍ତତଃ ସତ କହନ୍ତୁ ବୋଲି ମୋର ଆଶା ।

Abolish marriage by P. Sen' ମୁଁ କହିଲି ହସିଦେଇ ଉତ୍ତରରେ ।

ସୁଧାଂଶୁ ସାମନା ସବୁଜ ପଡ଼ିଆକୁ ଚାହିଁ କଅଣ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଲା ।

ଦୋଳ ଉପଲକ୍ଷେ କଲେଜ ବନ୍ଦ ।

ଅନେକ ପିଲା ଘରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି—ହଷ୍ଟେଲରେ ଟୋକାମାନ ହିସାବ ଗଣି ଅଛନ୍ତି ।

ବସନ୍ତର ଆଗମନ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳା ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ତଳେ ବସି ରାତ କଟେ । ମନରେ ଅସୀମ ଭାବନା । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ସ୍ନେହ—କେଉଁ ସପନ-ପୁରୀର ଅଲଅଲ ସ୍ୱପ୍ନକୁମାରୀ—ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ଅର୍ଘ୍ୟ ମୋର । ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ସୁଧାଂଶୁର ଶାଶ୍ୱତ ସତର୍କବାଣୀ । କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରେନ—ବୁକୁରେ ବ୍ୟଥା——ମୁଁ ମୂକ ପାଲଟି ଯାଏଁ ।

ସେଦିନ ବହୁତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ସ୍ନେହଙ୍କ ଘର ଚାକର ରଘୁର ଡାକରେ ମୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ।

ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲା, "ଦେଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—କଅଣ ଉତ୍ତର ଦେବେ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

ଚିଠିଟା ପଢ଼ିଲି—

ଜୀବନ ବାବୁ,

ଆଜି ଠାକୁର ଚନ୍ଦନ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରହିଲା । ହଷ୍ଟେଲରେ ମିଲ୍ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇ ଆସିବେ ।

ସ୍ନେହ.

କହୁଣ କଥା ଲେଖିବାର ନ'ଥିଲା । ରଘୁକୁ କହିଲି, "ଦେଇକି ଦେଇଥିବୁ—ମୁଁ ଠିକ୍ ବେଳେ ପହଞ୍ଚିବି ।"

ରଘୁ ଚାଲିଗଲା ।

ବୃଷ୍ଟି ପାଖିରେ ଦେଉଛି, ସନତ୍ ପଚାରିଲା ପୁବ୍ ମାଟକୋପୁ ଭଙ୍ଗୀରେ, "କି ସମ୍ବାଦ ବନ୍ଧୁ ?"

'ସବୁ ଶୁଭ'—ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

ଠୁକୁର ଜନ୍ମଦିନ—ମୋର କିଛି ନା କିଛି ଉପହାର ଦେବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଟୋଟୋ କ୍ଲାସ୍ ପାଇଁ ବଜାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ଖଣ୍ଡେ ପ୍ୟାଣ୍ଟ, ଖଣ୍ଡେ ସାର୍ଟ, ମୋଜା ହଳେ ଓ କେତେ ଖଣ୍ଡ ପିଲାଙ୍କ ଗପ ବହି ନେଇ ଫେରିଲି ମୁଁ ।

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ ଗଲି ସ୍ନେହଙ୍କ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । କବାଟରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କଲି । କବାଟ ଖୋଲିଲେ ଜଣେ ଯୁବକ । ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦ — ପଚିଶ ଇଞ୍ଚିଆ ଫାଇନ୍ ଧୋତି ଉପରେ ମଲମଲ୍ ପଞ୍ଜାବି । ଭିତରୁ କାଳ-ଗେଞ୍ଜିର କଣାଗୁଡ଼ିକ ବେଶ ଗଣି ହେଉଥାଏ । ପାଦରେ କାନପୁରୀ ଚପଲ । ନାକ ଉପରେ ରୋଲ୍ଡ ଗୋଲ୍ଡ ଫ୍ରେମର ଚଷମା । "କାହାକୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ?" ସେ ପଚାରିଲେ ।

ମୁଁ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଲି । ସେ ମଧ୍ୟ ମୋ ପଛେ ପଛେ ଫେରିଲେ ଦରଜା ବନ୍ଦ କରି । ସ୍ନେହ ବସିଥିଲେ ଅଗଣାରେ—ମାଉସୀଙ୍କ ପାଖରେ ।

ପଚାରିଲି, "ସ୍ନେହ, ଏ ବାବୁଙ୍କୁ ତ ଚିହ୍ନି ପାରିଲିନି ।"

ସ୍ନେହ କହିଲେ, "ସେ ହେଉଛନ୍ତି ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁ । ଆମରି ଗାଁରେ ଘର । ବି. ଏ. ପାଶକରି ସେକ୍ରେଟେରିଏଟରେ ଚାକିରି କରନ୍ତି ।" ମୋର ପରିଚୟ ଦେବାପାଇଁ ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ କହିଲେ, "ଯାଙ୍କି

ନାଁ ଜୀବନ ବାବୁ—ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ବିଜ୍ଞାନର ଜଣେ ଛାତ୍ର । ଘର ଯାଜପୁର୍ ।"

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ହାତ ଉଠାଇ ନମସ୍କାର କଲି । ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ ଟିକିଏ ଶୁଖିଲା ହସ ହସି ପ୍ରତିନମସ୍କାର କଲେ । ମାଉସୀ ମୋ ହାତରେ ଥିବା ଜିନିଷ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କହିଲେ, "ସେ କଅଣ କି ?"

"ଝିଅପାଇଁ ଆଣିଛି ଆଜି ତା'ର ଜନ୍ମଦିନ !" ମୁଁ କହିଲି ।

ସେ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି କହିଲେ, "ଛି, ବାପା—ମୁଁ ତ କିଣି ଆଣିଥିଲି—ତମେ ଏସବୁ କିଣି ଅଯଥା ପଇସାଗୁଡ଼ାକ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲ ସିନା ।"

ଏତିକବେଳେ ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ ମାଉସୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ, "ମାଉସି, ମୁଁ ଯାଉଛି—ମୋର ଟିକିଏ ଜରୁରି କାମ ଅଛି । ମୁଁ ଆସିବି ଠିକ୍ ନଅଟା ବେଳକୁ ।"

"ଠିକ୍ ଆସିବୁ" ମାଉସୀ କହିଲେ ।

ସ୍ନେହ ଅନୁନୟ କରି କହିଲେ, "ମନୁଭାଇ, ମୋ ରାଣୀଟି ଆସିବ ।"

ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ 'ହଁ'ଟିଏ କହି ସେ ଗ୍ରୀନ୍ ମଡେଲ ଉପରେ ଉଠିଲେ ।

ଦାଣ୍ଡ ଦରଜା ବନ୍ଦ କରି ଆମେ ଦୁହେଁ ଘରେ ବସିଲୁଁ ।

"ଆଜି ବୁଲି ଯିବା ?" ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

"ନଷ୍ଟଯୁ, ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ—ମୁଁ ଆସୁଛି" କହି ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ରହିଲି ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଫେରିଲେ ସେ ।

"ଝିଅ—?" ଶୋଇ ରହି ପଚାରିଲି ମୁଁ ।

"ସେ ଆଜି ଯିବନି । ତାର ଜନ୍ମଦିନ, ପୂଜା ହେବ—ସେ ଦେଖିବ ।"

ଆମେ ଚାଲିଲୁଁ ।

—କାଂଡ଼—

ଅଗ୍ରାହନଅ ନଈ । ବନ୍ଧ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଯାଇ ନଈ ବାଲି ଉପରେ ବସିଲୁଁ । ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାଣି ବଉଦରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ରେଣୁର ଅଗ୍ନି ଢାଳୁଥାଏ । ମୁଁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଅସ୍ୱହସ୍ତ ହୋଇ । ଦୂର ରେଲ ପୋଲ ଉପରେ ଝଣ୍ଡେ ମାଲଗାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ମୋର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ । ମୁଁ ଫେର ଚାହିଁଲି ସ୍ନେହଙ୍କ ଆଡ଼କୁ । ନଖରେ ଗାର କାଟୁଥିଲେ ବାଲି ଉପରେ ସେ ।

ରୂପ ଭୈରବୀ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଶାନ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର ରଙ୍ଗ ଧରିଲା··ମୁଁ ପୁଣି ଚାହିଁ ରହିଲି ତାଙ୍କର ପୋଟଳ-ଚିରା ଆଖି ଯୋଡ଼ିକୁ । କେତେ ଧବଳ—କେତେ ସୁନ୍ଦର !!

ବସନ୍ତ ପବନରେ ଦୋଳାୟମାନ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତଳ ତାଙ୍କର ମନରେ ମୋର ସବୁଜତାର ଛବି ଆଙ୍କିଲା ।

ମୁଁ ଅଧୀର ହୋଇ ଡାକିଲି—'ସ୍ନେହ ।' କଣ୍ଠ ମୋର ଥରି ଉଠିଲା ।

'ଉଁ-ହୁଁ' ସେ ଆଖି ଟେକି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ।

ମୁଁ ଚାହିଁଲି—ଆଖିରେ ତାଙ୍କର ଉଦାସ ଚାହାଣୀ—ଯୌବନର ବ୍ୟର୍ଥତା ।

ଦେହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତନ୍ତ୍ରୀ ମୋର ଥରି ଉଠିଲା । ମୁଁ କିଛି କହି ପାରିଲି ନି । ଜନଶୂନ୍ୟ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବାଲୁକା ଶଯ୍ୟା—ବସିଥିଲୁ ସେ ଆଉ ମୁଁ ।

"ଶୀରୁ ଯେ, କିଛି କୁହ" ନୀରବତା ଭାଙ୍ଗି ସେ କହିଲେ ।

କହିବାପାଇଁ ମୋ ମନରେ କିଛି ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଭଷା ପାଇଲି ନାହିଁ । "ଚାଲ ଯିବା—ମାଉସୀ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ ।" ଏତିକି କହି ଉଠିଲି ମୁଁ ।

ସେ କିନ୍ତୁ ବସି ରହିଲେ ।

ତାଙ୍କୁ ହାତ ଧରି ଟାଣି ଉଠାଇ ଦେଲି । କୋଳକୁ ମୋର ଆଉଜି ପଡ଼ିଲେ ସେ—ଓଠ ମୋର ଥରି ଉଠିଲା ।

ଏତେ ବଡ଼ ଭୁଲଟାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଲିନି ମୁଁ — ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲି । ଆମେ ଦୁହେଁ ବୁଲିଲୁଁ ବନ୍ଧ ଉପରେ ହାତରେ ହାତ ଛନ୍ଦି ।

ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଅନୁଭୂତି ମୋର—ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ସ୍ପନ୍ଦନ—ପ୍ରାଣ ମୋର ଥରି ଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ଚୁମ୍ବନ-ଜ୍ୱଳନର ସୁଗନ୍ଧ ଅଧରର ମୋର ପ୍ରାଣକୁ ବିଜଡ଼ିତ କଲା—ମୁଁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ।

ଆମେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲୁଁ । ମାଉସୀ ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ଫେରିଲେ । ଖାଇବାର ଯୋଗାଡ଼ ହେଲା । ସ୍ନେହ, ମୁଁ ଓ ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ ଖାଇ ବସିଲୁଁ । ଖାଇଲାବେଳେ ଏଣୁତେଣୁ ଗପ, ସପ ହେଲା । ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ ଖୁବ୍ କମ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଖାଇବା ସରିଲା — ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ ତରବରରେ ଚାଲିଗଲେ ।

ଖାଇସାରି ସ୍ନେହଙ୍କ ବିଛଣା ଉପରେ ବସିଛି, ସେ ଆସିଲେ ହାତରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପାନ ଧରି ।

ମୁଁ ତ ପାନ ଖାଏ ନା । —କହିଲି ମୁଁ ।

—ପାନ ଖାଅନ୍ତ ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ସିଗାରେଟ୍ ତ ବହୁତ ଚଲେ ।

—ମୁଁ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଏ ? କିଏ କହିଲା ତମକୁ ?

—ହଉ, ଥାଉ, ଥାଉ — ମତେ ଠକାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ବୃଥା । ସେଦିନ ପରା ସୁଧାଂଶୁ ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଉଥିଲେ ।

—କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପାନ ତ ଖାଏନା ।

—ସାଦାପାନ, ଖାଇବାକୁ ହେବ ।

—ତେବେ ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତରେ ଖାଇପାରେଁ ।

ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, "ସର୍ତ୍ତଟା କଅଣ ଶୁଣେ ।"

—ଯଦି ତମେ ଖୁଆଇଦେଇ ପାର ।

—ନଥୀ ପଦଙ୍କ କଥା ଦେଇ 'ଦଢ଼ ସଙ୍କେତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲ ।
"ହଁ, ଏତେ ଦୁଷ୍ଟ ।" କହି ହସି ପକାଇଲେ ସେ ।
ମନରେ ମୋର ଆଶା ଜାଗି ଉଠିଲା । ମୁଁ ଚାହିଁ ରହିଲି ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଆଡକୁ ।

ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଆସିଲେ ମୋ ମୁହଁ ନିକଟକୁ ।

—ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲିନି —ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ଆବେଗ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଟାଣିନେଲି ଗୋଟିଏ ଝୁଲା ନିଜ ଉପରକୁ—ଅଙ୍କେ ଦେଲି ଚୁମ୍ବନର ଏକ ଦୀର୍ଘ ରେଖା —

ନରମ କଣ୍ଠରେ ଡାକିଲି—'ସ୍ନେହ' ।

ମୁହଁଟି ତାଙ୍କର ଛାତି ଉପରେ ମୋର ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲେ ସେ । ଧୀରେ ଠେଲିଲି—ଆଖି ବନ୍ଦ ଲଜ୍ଜାରେ । ପୁଣି ଅଙ୍କେ ଦେଲି—

'ସ୍ନେହ ।'

'ହୁଁ—ଦୁଷ୍ଟ ।' ଖୁବ୍ ଦରଦ କଣ୍ଠରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ସେ ।

ଆମେ ଏମିତ କେତେ ସମୟ ଥିଲୁଁ କେଜାଣି, ଠାକୁର ଡାକରେ ସମ୍ଭାଳି ନେଲୁଁ । ଠାକୁର କହିଲା—ଜୀବନବାବୁ, ହଷ୍ଟେଲ ଯାଇନା !
ମୁଁ ଓ୍ୟାଚକୁ ଦେଖିଲି ନଅଟା ବାଜି ପଚିଶ ମିନଟ୍ ।
"ସ୍ନେହ, ମୁଁ ଯାଉଛି ।"
ବାରଣ୍ଡାରେ ମୁହଁମାଡି ପଡିଥିଲେ ସେ ।
କହିଲେ, "କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆସିବ ।"
'ଦେଖିବା—ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲେତ ।' ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି ।
"ମୋ ରାଣଟି—ଆସିବ ।"
————ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ 'ମୋ ରାଣ'ର ବନ୍ଧନ— ବୁକୁ ମୋର ଫୁଲି ଉଠିଲା ।

ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ଫେରିଲି । ରୁମ୍‌ରେ ଆସର ଜମେଇ ଧରଣୀର ଗୋଟିଏ ସଭା । ବିଜୟ, ସନତ୍, ପାଖ ରୁମର ବ୍ରଜ, କଣିକାନ୍ତ ଓ ପ୍ରଭାକର

ବସିଛନ୍ତି । ଅତଏବ ତ୍ୟ ବହସ୍ୟ—କଲେଜ ତରୁଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ସୁନ୍ଦରୀ କିଏ ?

ଦଳେ ଶାରଦା ଦେବୀଙ୍କ ପକ୍ଷ ନେଇଛନ୍ତି—ଆଉ ଦଳେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ।

ବଳୟ କହିଲେ, "ଶାରଦା ଦେବୀ ତେଳେଙ୍ଗା ହେଲେ କଅଣ ହେବ; ସୁନ୍ଦରୀ ସେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନ୍ ହୋଇ କଲେଜ ଅସନ୍ତିନି । ପାଠ ବି ପଢ଼ନ୍ତି ସେମିତି ।"

ବ୍ରଜ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲା, "ପାଠ ପଢ଼ିବା ସଙ୍ଗରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେନି । ତୁ ବୋଧହୁଏ ସନ୍ଧ୍ୟାଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଖିନୁ । ନ ହେଲେ ଏମିତି କହନ୍ତୁ ନାହିଁ । କି ସୁନ୍ଦର cut —ଚମତ୍କାର ଆଖି !"

ବ୍ରଜ ପାଟିକରି ଉଠିଲା, "ସନ୍ଧ୍ୟାଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଖିବୁ ଭଲ କରି । କି ଚମତ୍କାର ରଙ୍ଗ । ମୋର ମନେ ହୁଏ ତାଙ୍କ ନାମ 'ସନ୍ଧ୍ୟା' ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ଉଷା' ରଖିଥିଲେ ଠିକ୍ artistic ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ତା' ଛଡ଼ା, ହସଟି କି ଚମତ୍କାର । ସବୁବେଳେ ହସ ହସ- ବାଧୀର ଗୋଲ, ସତେ ଯେପରି ଗାଲରେ ପଦ୍ମ ଫୁଟେ । ଅହା ।"

ବ୍ରଜ ମୁହଁରୁ 'ଚମତ୍କାର' ଶବ୍ଦ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣି ଆମେ ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲୁଁ ।

ମୁଁ କହିଲି, "କଲେଜ ଖୋଲିଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାଦେବୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆରମ୍ଭ କରିଦଅ ପ୍ରେମ—ଆଉ ଡେରି କାହିଁକି ?"

ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ମୋ ଆଡ଼େ ପଡ଼ିଲା । ବ୍ରଜ ମୋତେ ପଚାରିଲା, "ଅଚ୍ଛା ଜୀବନ; ତୋ ଆଖିରେ କିଏ ବେଶୀ ସୁନ୍ଦର ?"

ମୁଁ କହିଲି, "ଦୁଇଜଣ ଯାକ । ଶାରଦା ଦେବୀ ମୋ ଆଖିରେ ସୁନ୍ଦରୀ, କାରଣ ନାରୀତ୍ୱର ଗର୍ବ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଛି ବୋଲି । ନାରୀର ଯାହାକିଛି କଳଙ୍କ—ଯାହାପାଇଁ ନାରୀ ଗର୍ବରେ ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ପାରେ—ଯେଉଁଥିପାଇଁ ନାରୀର ସୃଷ୍ଟି—ସେ ସବୁ ତାଙ୍କ

ନିକଟରେ ଏପରିକି ଅନ୍ୟ ଜଣକ ପାଇଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଅର୍ଥ ଲୋଭରେ—ଯୌବନର ଲାଳସାରେ—ଶତ ପୁରୁଷଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ାର ପୁତ୍ତଳିକା ହୋଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଏମିତିଆ ନାରୀ ନିକଟରେ ମଥା ସ୍ୱତଃ ନତ ହୁଏ । ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାଦେବୀ — ସେ ବି ସୁନ୍ଦରୀ; କାରଣ ତାଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ।"

ବନ୍ଧୁ ପାଟିକରି ଉଠିଲା— There you are friend— There you are.

ଲାଇଟ୍ ଅଫ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା—ସମସ୍ତେ ଉଠି ଗଲେ ନିଜ ନିଜ ରୁମ୍ ଆଡ଼େ ।

ଦୁଇଦିନ ପରର କଥା—

ସକାଳେ ଉଠୁ ଉଠୁ ଆଠଟା ବାଜି ଯାଇଥିଲା । ବାହାରକୁ ଗୁହିଁ ଦେଖିଲି, ବହୁତ ପିଲା ଜମା ହୋଇଛନ୍ତି—ଦୁଇ ବୁଣ୍ଡ ରଙ୍ଗ ଛଅାରି ହେଉଛି । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା—ଆଜି ଅଛି—ରଙ୍ଗଖେଳ । ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ରଙ୍ଗଖେଳ । ଅକାରଣରେ ଲକ୍ଷୀଣ୍ଡ ନଷ୍ଟ ହେବ ସିନା ! ଭାବିଲି—ଏଠାରୁ ଖସିଗଲେ ଚଙ୍ଗଳ । ଚଞ୍ଚଳ ହାତ ଦାନ୍ତ ସାରି ମୁଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି ସୈନ୍ଧବଙ୍କ ଘର ଆଡ଼େ । ଠିକ ନିକଟରେ ପଞ୍ଚାଏ ପିଲା ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ—ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ରଙ୍ଗ ବୋତଲ ।

ମୁଁ ପାଟିକରି କହିଲି; "ହାମ୍ ଲୋକ୍ ମୁସଲମାନ ହାଏ—ରଙ୍ଗ୍ ମତ୍ ଡାଲୋ ।"

ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଦେଖାଇ କହିଲି ମୁଁ ।

ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଉଚଗଲେ—ମୁଁ ସହଜରେ ଖସିଲି ।

ସୈନ୍ଧବଙ୍କ ହା ମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚି ଡରବରରେ ଡାକିଲି, 'ଠୁକୁ-ଠୁକୁ' । ଦୁଇଟା ମାରୁଆଡ଼ି ପିଲାଙ୍କ ଆଖି ପଡ଼ିଥିଲା ମୋ ଉପରେ; ହାତରେ ତାଙ୍କର ରଙ୍ଗ ବୋତଲ ।

ଠୁକୁ ଦୌଡ଼ିଆସି କବାଟ ଖୋଲିଦେଲା । ମୋର ଉତ୍କଣ୍ଠାର ଅବଶେଷ ସେ ବୁଝିପାରିଲା । ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲି ମୁଁ । ସାମନାରେ ଦେଖିଲି, ଦେବା ମୋର ହାତେ ଲମ୍ବର ଏକ ପିଚକାରୀ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ଧାରେ ତାଙ୍କର ଲୁଗା ଭିଜା—ପିଚକାରୀଟା ଠାଣି ଧରିଛନ୍ତି ଠିକ୍ ରାଇଫଲ୍ ଧରା ଗୁର୍ଖା ସୈନିକ ପରି ।

ରକ୍ତ ମୋର ଶୁଖିଗଲା । ଲୁଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡିକ ବଦଳରେ ଖଣ୍ଡେ ପାଇଜାମା ଓ ଖଣ୍ଡେ ସାର୍ଟ ଯାଉଛି ।

'Hands up',—ହଠାତ୍ ଅର୍ଡ଼ର ଆସିଲା ।

ହାତ ଦୁଇଟା ଉପରକୁ ଟେକିଲି ।

'One step forward, I fire'—ହୁକୁମ ହେଲା ।

ମୁଁ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ଠିଆହେଲି । ଠୁକୁ ଓ ସ୍ନେହ ହସି ଉଠିଲେ ଜୋରରେ ।

ମୁଁ ଶେଷ ଥର କହିଲି, "ହିଃ ସ୍ନେହ ଅଜାଡ଼ି ଯେମିତି ଲୁଗା ପଟା ଫିଙ୍ଗି ନ—" ଆଉ ଅଧିକ କିଛି କହି ପାରିଲି ନା ।

କିନ୍ତୁ କମାଣ୍ଡରଙ୍କ ବନ୍ଧୁକ ମୋର ଛାତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରହିଲା ।

ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ପାଇଲିନି; ପାଟିକରି ଉଠିଲି—"ମାଉସୀ ଆସିଲେଣି ।"

ସ୍ନେହ ଟିକେ ପଛକୁ ବୁଲିଦେଲେ । ଠିକ ଏହି ସମୟରେ ମୁଁ ଝାମ ଦେଲି ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ⋯ ⋯ ହାତରୁ ମୋର ପିଚକାରୀଟା ଖସିଗଲା ।

'Hands up, please'—ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେଲି ।

ଦୁଇଟି କଅଁଳ ହାତ ଉପରକୁ ଉଠିଲା ।

"One step forward I fire."

ପିଚକାରୀରୁ ଗଲା ଏକ ରଙ୍ଗର ଫୁଆରା—ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କର ଉନ୍ନତ ବକ୍ଷ ଉପରେ। ସେଥିରେ ଥିବା ଲୁଗାର ମୂଲ୍ୟ ଭାଳିଲିନି—ମୁଁ ଚାହିଁ ରହିଲି ସେମିତି ଅନ୍ତକୁ ଗୋଟାଏ ଅସହାୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ।

ମୁହଁ ତାଙ୍କର ନାଲି ପଡ଼ିଗଲା ଲଜ୍ଜାର ପରଶରେ।

“ଛି, —କି ଅସଭ୍ୟ!” ସେ କହିଲେ।

“ପାଣିରେ ଘରକର କୁମ୍ଭୀରକୁ ଡରିବା ଚଳିବ, ନା?” ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି।

“ଛି—ଛି ଜ୍ଞାନ ଅଛି ନା ନାହିଁ! ମୁଁ କେମିତି ବୋଉ ଆଗରେ ବାହାରିବି କହିଲ? ସେ ଦେଖିଲେ କଅଣ ଭାବିବେ?” ଲାଜ ଆଉ ଅଭିମାନରେ କହିଲେ ସେ।

“ଭାବିବେ ଆଉ କଅଣ— ଦେଖିବେ କନ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଣ।”

“ଦେଖୁଛି ଟିକ୍ କର” କହି ଘରକୁ ପଶି କବାଟ ବନ୍ଦ କଲେ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ବାହାରିଲେ ଲୁଗାଟା ଓଲଟା ପିନ୍ଧି।

“ବାଃ—ତା’ ହେଲେ ବୁଦ୍ଧି ଅଛି!”—ହସି ହସି କହିଲି ମୁଁ।

“ନାହିଁ, ତମରି ପରି ସମସ୍ତେ! ଆଗ ପଛ କିଛି ନ ବୁଝିବା —।”

ତା’ପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ରଙ୍ଗ ଖେଳ। ସ୍ନେହ ଓ ଠୁକୁ ରଙ୍ଗରେ ବୁଡ଼େଇ ଦେଲେ ମତେ।

ବାରଟା ବାଜିଲା। ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ଫେରିଲି। ଆସୁ ଆସୁ ରାସ୍ତାରେ ଘେରିଗଲେ ପଞ୍ଚାଏ ପିଲା—ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗେଇ ଦେଲେ ମତେ। ହଷ୍ଟେଲରେ ଚଳିଆଇ ଜଣି ସାଙ୍ଗ, ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତି ଘେରିଗଲେ—କଳା ବାଲା ଗ୍ରୀଜ୍ ଗୁଡ଼ାକ ମୋ ମୁହଁରେ ବୋଳି ଦେଲେ। ମୁଁ ଠିକ୍ ଆଇନାର ଭୂତ ଭଳି ଦେଖାଗଲି।

——————ବର୍ଷକର ହୋରିଖେଳ ଏମିତି କଟିଲା।

ଏଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସ୍ନେହଙ୍କ ଘରେ ବସି ତାଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଅଙ୍କ ବୁଝାଉଛି, ମାଉସୀ ଆସି କହିଲେ; "ବାବା, ସ୍ନେହ କହୁଥିଲା କଅଣ ଭଲ ଥିଏଟର ହେଉଛି । ତମେ ଟିକିଏ ନେଇଯିବ ଝିଅକୁ । ସେ କହୁଥାଆନ୍ତା; ତାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି ବୋଲି ମତେ କହୁଛି— କହିବାକୁ ।"

"ହଉ ନେଇଯିବି ।"

ମାଉସୀ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ ଆମେ ପଢୁଥିବାର ଦେଖି ।

"ଥିଏଟର ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛାଥିଲା ତ ସ୍ନେହ — କହିଲନି ? ମାଉସୀଙ୍କ ହାତରେ କାହିଁକି କହାଯାଉଛି ? କଅଣ ଥିଏଟର ଅଛି ଯେ ?" — ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

"ମୁକ୍ତି— ଦୁର୍ଗାବାବୁଙ୍କ ଥିଏଟରରେ ।"

"ସାତଟା ବେଳକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବ" କହି ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ୍ ଆସିଲି ।

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଲୁ ଖଣ୍ଡେ ବଗିରେ । ପଛ ସିଟ୍‌ରେ ସ୍ନେହ ଆଉ ମୁଁ— ଆଗରେ ମାଉସୀ ଓ ଝୁନୁ । ସ୍ନେହଙ୍କର ହାତ ଛନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା ମୋ ହାତ ସଙ୍ଗେ । ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ପୁଲକରେ ମନ ମୋର ନାଚି ଯାଉଥିଲା ।

ମତେ ଥିଏଟର ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେନି । ଏବେ ତ ଉପଭୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ—ପୁଣି ସମୟ ନଷ୍ଟ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଠଟାଠାରୁ ରାତି ଦୁଇଟାକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସିବା କେବଳ ବେକାରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ । ଅବଶ୍ୟ ନାଟ୍ୟକାର ହିସାବରେ ଦୁର୍ଗାବାବୁଙ୍କ ନାମ ଅଛି ଉତ୍କଳରେ । ସେ ଜଣେ ଖ୍ୟାତାପୁବାଣ । ଝୁନୁ ସୁଧାଂଶୁ କହେ—ସେ ଭୟଙ୍କର ଅର୍ଥଲୋଭୀ; ଅର୍ଥ ପାଇଁ ନିଜକୁ ଭୁଲନ୍ତି ।

ସେ ଯାତ୍ରାହେଉ ଥିଏଟର ଘରେ ଭୟଙ୍କର ଲୋକଭିଡ଼ । ଆମେ ଟଙ୍କାକିଆ ସିଟ୍‌ର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିରେ ବସିଥାଉଁ । କେତେ କଲେଜ ଯୁବକଙ୍କ

ଝିଲମିଲ୍ ହସଟି ମୁକୁଳୁଥାଏ ସ୍ନେହଙ୍କ ଓଠରେ । ଖଣ୍ଡି କାଗଜ ମୋ ପାଖରେ ଥାଆନ୍ତି । ମନଟା ମୋର ଦବିଗଲା ଯେତେବେଳେ ସୁଧାଂଶୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖିଲି ସେଇ ଦୃଶ୍ୟର ମଧ୍ୟରେ । ମୁଣ୍ଡରେ ରୁମାଲ ଭିଡ଼ି ବସିଛି—ଚନ୍ଦ୍ରିକା କୃଷ୍ଣ ।

ଅଭିନୟ ସମ୍ପର୍କ—

ସ୍ନେହ ପଚାରିଲେ, "କିପରି ଲାଗିଲା ?"

'ବେଶ୍' ସଂକ୍ଷେପରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି ମୁଁ ।

"ଚମତ୍କାର ଲେଖା, କିନ୍ତୁ ଅଭିନୟ ସେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ପାରିନି । ତା ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଶାରେ ଭଲ ଅଭିନେତା ନାହାନ୍ତି ।" ସ୍ନେହ କହିଲେ ।

"ଓଡ଼ିଆ ଘର ଝିଅ ତମେ; ତମ ମୁହଁରୁ ଏକଥା ଶୁଣିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ କଳ୍ପନାର ବାହାରେ । ଓଡ଼ିଶା ଗରିବ ଦେଶ । ଥିଏଟର ଷ୍ଟେଜ୍ କରିବାପାଇଁ ଟଙ୍କା ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ଦେଖନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିନେତାଙ୍କର କଳା ।"

ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲୁଁ । ମାଉସୀ ଝିଅକୁ ନେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ମୁଁ ଗାଡ଼ିବାଲାକୁ ପଇସା ଦେଇ କହିଲି, "ଯାଉଛି ।"

ସେ ପାହାଚ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ମୋ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ—

ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅମର ବନ୍ଧନକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଦୋଳ ପୁନିଅଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଆକାଶରେ ହସି ଉଠୁଥାଏ । ରାସ୍ତାରେ ଆମେ ଦୁଇଜଣ—ନିସ୍ତବ୍ଧ ରାଜପଥ । ଦୂରରୁ ଉତ୍ସବର ନହବତ ପବନରେ ଭାସି ଆସୁଥାଏ ।

ମୁଁ ଚାହିଁଥାଏ ତାଙ୍କର ମୁହଁଟିକୁ ।

ଧୀରେ ପଚାରିଲି, "ଉପରେ କଅଣ ଦେଖୁଛ ?"

"ଚନ୍ଦ୍ର ।"

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଜି ଦୁଇଟି ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖୁଛି । ଆକାଶର ଚନ୍ଦ୍ରରେ କଳଙ୍କ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ମୋ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ କଳଙ୍କଶୂନ୍ୟ ।" ଏତିକି କହି ତାଙ୍କର ଚିକ୍କଣ ଚିବୁକରୁ ଆସ୍ତେ ଚିପି ଦେଲି ।

ଲାଜରେ ମଥା ନତ କଲେ ସେ ।

"Alright, Good night" କହି ଫେରିଲି ମୁଁ ।

"ଶୁଣ ମ ... ପଛରୁ ସେ ଡାକିଲେ ।

"କଅଣ ?"

"କାଲି ଅସିବ ସକାଳୁ—ଏକାଠି ଖାଇବା ପିଇବା ... ଗପ—କିଛି ପଢ଼ାପଢ଼ି ହୋଇ ପାରିବ ।" ସେ କହିଲେ ।

"ତମେ ତ ଜମା ପଢ଼ନା—ସବୁବେଳେ ବାଜେ କଥା ଗପୁଛ ତମ ସଙ୍ଗରେ ପଢ଼ ମୋର ବ ପଢ଼ାପଢ଼ି କୁଆଡ଼େ ଗଲାଣି ।"

ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, "ଆ-ହା, କି ଭଦ୍ରଲୋକ । ଯୋଉଠେ କିଏ ? ତମେ, ନା ମୁଁ ? ଯେଉଁ ଅଳିକ ପୁଣି ଏଥ ... ଛି, ଛି, କି ଅସଭ୍ୟ ।"

("ହଉ, ଅସିବି କାଲି । ରାତି ବହୁତ ହୋଇ ଗଲାଣି--ମୁଁ ଅସ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ହଷ୍ଟେଲ ଯିବ—ରାତିଟା ରହି କାଲି ସକାଳୁ ..." ହସି ହସି କହିଲି ମୁଁ ।

"ଅସଭ୍ୟ" ଏତିକି କହି ଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ ।

ଦୋଳ ଛୁଟି ସରିଲା — କଲେଜ ଖୋଲିଲା ।

ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ଥାଏ ଅଉ ମାସେ । ପଢ଼ା ପଢ଼ି ଜୋର ... ଚାଲିଲା ।

ସେ ଦିନ କଲେଜ ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ବସି ମନୋଜ୍ଞ ରଞ୍ଜନଙ୍କ ... ପଢ଼ୁଛି—ସୁଧାଂଶୁ ଅସିଲା English Seminar ରୁ ।

ପାଖରେ ବସିପଡ଼ି ମୋ ପଢ଼ିବା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ରଖି ସେ ପଚାରିଲେ, "ଡା଼ଃ ପଢ଼ାପଢ଼ି କିପରି କରୁଛୁ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ?"

'ଏକ ରକମ—ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ୍‌ରେ ଅନେକ ପଛରେ ପଡ଼ିଛୁ ।"

"ଛୁଟିରେ ପଣ୍ଡ କଟକରେ ଥିଲୁ ?"

'ହଁ'

"ପଢ଼ା ପଢ଼ି କରଥିବୁ ନିଶ୍ଚୟ ।"

'ନାଁ—ସେମିତି କିଛି ପଢ଼ିପାରିନି ।" ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

"ମୁଁ ଦିନେ ତୋତେ ପ୍ରଦେଶରରେ ଦେଖିଥିଲି —ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ।"

"ହଁ, ଯାଇଥିଲି" ଉତ୍ତର ଦେଲି ମୁଁ ।

"ଜୀବନ, ବାର ବାର କହିଲେ ବି କଥାଟା ବୁଝୁନୁ ତୁ । ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏମିତିଆ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା ମତେ ଭଲ ଲାଗେନି । ଏମିତି ତୋର କିତେ ଭଲ ପିଲା ପାଠ ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେ ଦିନ ପଣ୍ଡ ମିସ୍ ସୀତା ... ସନ୍ତାନଙ୍କ କଥା କହୁଥିଲି ! ଆଉ ଯଦି ବାପାଙ୍କର ନାଆଁ ପଢ଼ାଇ ... ପାଇଥିରେ ତୋର ବାକିବାର ଇଛା ଥାଏ ତେବେ ଏ ସବୁ କରିବାରେ ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ।"

ମୁଁ ଏ ସବୁ ଶୁଣି ନୀରବ ରହିଲି ।

ଟିକିଏ ରହିଯାଇ ପୁଣି କହିଲେ, "ବାପ ମାଆଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ... । ବାପାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା, ପୁଅଟି ଯୋଗ୍ୟ ହେବ—ନାଁ ରଖିବ । କିନ୍ତୁ ତୁ ... ଠିକ୍ ଓଲଟା । କଲେଜ ଗାର୍ଲଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ଅସୁନ୍ଦର । ... ସରମ ତାଙ୍କ ହାତ ମୁଠାରେ । ମଟର ଗାଡ଼ି ସ୍ପେୟାର୍ଟ— ... ଅଞ୍ଜ—ଗାଡ଼ି ଚାଲିଛି । ପେଟ୍ରୋଲ ସରିଲା—ଗାଡ଼ି ... । ମୁଁ ଜାଣେ, ତୁ ତାଙ୍କୁ ଏଇ ଦରକାରୀ ପେଟ୍ରୋଲ ଯୋଗାଇ

ମୁଁ ଏ ସବୁ କଥା-କାନକୁ ନଏନ—ଲାଭ ନ ଥାଏ ବୋଲି—
——ଏମିତି ଦିନ କଟି ଚାଲେ ।

ରବିବାର—ସନ୍ଧ୍ୟା ଥାଏ ଆଜି ଚାରିଦିନ ।

ସେ ମୁଣ୍ଡଙ୍କର ଖଟଣା ଉପରେ ଶୋଇ ମୁଁ ପଢୁଥାଏଁ ସେ ଦିନର କାଗଜଟା । •

ସେ ମୋ ମୁଣ୍ଡପାଖରେ ବସି ମୋ ମୁଣ୍ଡବାଳ ମଧ୍ୟରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଚଳାଉଥାଆନ୍ତି ।

ମୁଁ ଖିଆଲ• ହୋଇ ଡାକିଲି—'ହେ—'

'ଉଁ'—

"କାହିଁକି କାନ୍ଦିଲ ?"

'କଅଣ କହୁଛ ?' ପଚାରିଲେ ସେ ।

ଖଟଣାକୁ ଚାହିଁ କହିଲି— "Oh ! I am sorry—ଏଇଟା ଭଣକଅ ..... !"

ସେ ମନ୍ଦୁଦିନ ପରେ କହିଲେ – "ଅ-ସ-ଭ୍ୟ !"

ମୁଁ ହସି ଉଠିଲି ।

ଟିକିଏ ପରେ ସେ ଆରମ୍ଭ କଲେ—"ଶୁଣୁଚ ?"

"ହୁଁ— କୁହ ।"

"ଛୁଟିରେ କଅଣ କରିବ ?"

"ମୋଟା କମ୍ବଳ ଧରି ଥାର୍ଡ କ୍ଲାସ୍ ଟିକେଟ୍ କାଟି ବୃନ୍ଦାବନ ଯିବ ବାବାଙ୍କ ପାଖ ।"

"ଯାଉନା—କିଏ କଅଣ ତମକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଛି, ନାଁ କଣ ? କହମ—କଅଣ କରିବ ।"

"ତମ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ୍‌ଟା ଆଗେ ଶୁଣିସାରେଁ"—କହିଲି ମୁଁ ।

"ଆମେ କୋଧହୁଏ ପନ୍ଦରଦିନ ପାଇଁ ଘରକୁ ଯିବୁଁ ଭାଉଜଙ୍କୁ ଏଇଠି ରହିବୁଁ ।"

"ମୁଁ ମୋ ଘରକୁ ଯିବ ।"

"ଆମ ଘରକୁ ଟିକେ ବୁଲିଯିବ—ଏଇ ସପ୍ତାହ ଶେଷ ପାଇଁ ? ବୋଧେ ସେ ଦିନ କହୁଥିଲି ତମକୁ କହିବ ବୋଲି—ଭୁଲିଯାଉଛି ବୋଧହୁଏ । ଯିବ ?"

"ତମେ ଆମ ଘରକୁ ଯିବ ?" ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନଦେଇ ପଚାରିଲି ।

"କେଲେ ଯିବନାହିଁ କାହିଁକି ?"

"କିନ୍ତୁ ସାତ ଦିନରୁ ବେଶୀ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

"କେତେଦିନ—?" ହସି ହସି ପଚାରିଲେ ସେ ।

"ମୋ ନିଜ ପାଇଁ କହୁନାହିଁ ଯେ; ମୁଁ କହୁଛି ମୋ ସାନ ଭଉଣୀ ପାଇଁ । ଗଲା ଥରେ ଲେଖିଥିଲା—ତା'ର ଗୋଟାଏ ଭାଉଜବୋଉ ଦରକାର ଖୁବ୍ ଚାହିଁଲା । ସମ୍ଭବତଃ ସେ ତମକୁ ଚିହ୍ନି ପାରେ । ନ ହେଲେ ମୋର ବିଶେଷ କିଛି ଦରକାର ନ ଥିଲା ।"

ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, "ସବୁବେଳେ ସେଇ କଥା ତମର । ମୋ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଲ ନି ?"

ମୁଁ ନୀରବ ରହିଲି ।

ମଟେ ଜୋରରେ ହସିଦେଇ ସେ କହିଲେ "ହେ, ଶୋଇ ପଡ଼ିଲ—ନାଁ କଣ ମ ? ମୋ ଭଉଣୀ—ତମକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ।"

"ହଉ—ଯିବ ।" ମୁଁ ଜବାବ ଦେଲି ।

"ତା' ହେଲେ ପରୀକ୍ଷା ସରୁଛି ଅଠର ତାରିଖ ଦିନ । ଆମେ ଯିବା କୋଡ଼ିଏ ତାରିଖରେ ନିଶ୍ଚୟ ।"

ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହେଲା । ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ କରୁଥାଉଁ । ମୁଁ ସ୍ନେହଙ୍କ ପଢ଼ା ଘରେ ବସିଛି—ମାଉସୀ ଆସି କହିଲେ, "ବନ, ସ୍ନେହ ଲଗେଇଛି ତମକୁ ଟିକେ ନେଇ ଗାଁରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବ । ଆମ ଗାଁଟା ମଧ୍ୟ ବୁଲି ଆସିବ । ଭଲ ଲାଗିବ ଯେ—ଏଇ ଖରାଦିନେ ।"

ମୁଁ କହିଲି, "ପୂଜା ଛୁଟିରୁ ଘରୁ ଆସି ମୁଁ ଆଉ ଯାଇନି ଘରକୁ । ଆଜି ମିନୁର ଘନ ଘନ ତାଗିଦା ଆସୁଛି ଘରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ।"

"ହଉ, ଏବେ ଦିନ ତ ଗଲାଣି; ଅଉ ବା କେତେଟା ଦିନ ? ଆଉ ... ଟାରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗୁଲି ଆସିବ ।"

ମୁଁ କହିଲି, "ହଉ ।"

ମାଉସୀ ଉଠି ... କଲେ, "ରଘୁକୁ କହେଁ—କଲଣିଆ କରୁ ।"

ସ୍ନେହ ମୋ ପଛରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୋର ଗୋଟିଏ ରୁମାଲ ... ଫୁଲ ପକାଉଥିଲେ ।

କହିଲି, "ମାଉସୀଙ୍କ ଆଗରେ ଅପଉ ହୋଇଥିଲ, ନାଁ ?"

ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, "ନାଁ, ମୁଁ କାହିଁକି କହିବି ? ବୋଉ ସେମିତି କହୁଥିଲା ନାଁ ।"

ମୁଁ ଉଠି ଠିଆ ହେଲି ।

—ଠିଆ ହେଲ ଯେ ?

—ଯିବି ।

—ତା ତ କହୁଛ । ପଢ଼ା ପଢ଼ି ତ ନାହିଁ—କଅଣ କରିବ ଯାଇ ?

— ଟାଉନ ଆଡ଼େ ଯିବି । ଅନେକ କିଣା କିଣି କରିବାର ଅଛି ।

"ମୋ ପାଇଁ କଅଣ ଆଣିବ ?" ସେ ହସି ହସି ପଚାରିଲେ ।

—ଯାହା କହିବ ।

"ଭଲ କନକ ଯାହା ପାଇବ ଆଣିବ" ସେ ହସି ହସି କହିଲେ ।

'ହଉ' କହି ଗୁଲିଲି ମୁଁ ।

ପାଚିଟା ଟାଣି ଧରି କହିଲେ, "ରହ ମ—ରଘୁ କଲଣିଆ କରୁଛି ବେଶୀ ଡେରି ହବନି—କଲଣିଆ ଟିକିଏ ଖାଇଦେଇ ଯିବ ।"

ମୁଁ ବସି ପଡ଼ି କହିଲି, "ହଉ—ଘରକୁ ତ ଯାଉଛି । କେତେବେଳେ ଖାଇବ ଦେଖାଯିବ ଯେ ।"

ତୋଡ଼ଏ ତାରିଖ ସକାଳ ଟ୍ରେନରେ ଆମେ ବାହାରିଲୁ । ... ସେଇ ଇଣ୍ଟର କ୍ଲାସ କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ଆମେ ଉଠିଲୁଁ । କମ୍ପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ

"ଳ . ଦୁଇଜଣ ବୟସ୍କ ମାନ୍ୟଅଳ୍ପ—ବ୍ୟବସାୟଗତ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ "ଣ୍ୟେମାନେ ବ୍ୟସ୍ତ । ସ୍ନେହ ସେ ଦିନର ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ି ବସିଲେ । ମୋ ମନରେ ଅଳସଭାବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କଟି ନ ଥାଏ । ମୁଁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ।

ଭୁବନେଶ୍ୱର ଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ି ରହିଲାମାତ୍ରକେ ସ୍ନେହ ମତେ ଉଠାଇଦେଲେ । ଷ୍ଟେସନରେ ବୃଦ୍ଧ ଗୁମାସ୍ତା ରାମବାବୁ ଅପେକ୍ଷା ...ରିଥିଲେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲୁ ।

ରାମବାବୁ ମାଉସୀଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଝୁନୁକୁ କୋଳକୁ ନେଲେ ।

ଷ୍ଟେସନଠାରୁ ଆମ ଗାଆଁ ଗୋଟିମାଇଲ ବାଟ—ବଳଦ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ହେବ । ମାଉସୀ, ସ୍ନେହ ଓ ଝୁନୁ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ ।

ମୁଁ କହିଲି, "ମାଉସୀ, ମୁଁ ବେଶ୍ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବ । ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ ମତେ ଖରାପ ଲାଗିବ ।"

ରାମବାବୁ ଓ ମୁଁ ଚାଲିଲୁଁ ଗାଡ଼ି ଆଗରେ । ରାମବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମତେ ଅତି ଆପଣାର କରି ପକାଇଲେ । ଗର୍ବରେ କହିଲେ ଅନେକ କଥା—ସ୍ନେହଙ୍କ ବାପା ନରଞ୍ଜନବାବୁ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ କିପରି ରାମ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତ ଭାର ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ କଥାରୁ ବୁଝିଲି—ଏମାନଙ୍କର ନିଜର ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି—ରାମବାବୁ ବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକ—ତାଙ୍କ ଉପରେ ଜମିଦାରୀର ସମସ୍ତ ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ।

କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ହେଉ ଆମେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲୁଁ । ଗାଁରୁ ...ମସ୍ତା ନାରୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଛୋଟ ପିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଲେ ଦେଖିବାକୁ ।

... ମତେ ଦେଖି ଜଣେ ବୁଢ଼ୀ ପଚାରିଲେ, "ଏ ପୁଅଟି କିଏ ମ ?"

"ସ୍ନେହ ସଙ୍ଗରେ ପଢ଼େ" ମାଉସୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

...ଢ଼ା ନାରୀଟି ମୋ ଆଡ଼େ ଅଳ୍ପ ଥରେ ଚାହିଁ ମୁହଁ ଅନ୍ଧାର କଲେ ।

ଘିଚରି ବେଶ ସୁନ୍ଦର । ଅଧୁନିକ ଧରଣର ଡୋମକ୍ଲ ... ।
ଆଗରେ ସୁନ୍ଦର ... । ଅଗରୁ ଚଟି ପାଇ ଘକୁ ବେଶ ... ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରି ... ।

ଅଡ଼େ ରହୁଥିଲୁଁ ଉପର ମହଲ୍ଲରେ ।

ଗୁଡ଼ାଏ ବେଳେ ସ୍ନେହ ଆଉ ମୁଁ ବୁଲିଯାଉଁ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡକୁ । ଅଶିକ୍ଷିତ ଗାଁ ଲୋକାଙ୍କର 'ଲେକ୍ଚର-ଅର୍ଥ' ମଜ୍ଜେ ମେନ୍ନଙ୍କ ଉଠେଇ ... ଠାର ଗଲେ—ମୁଁ ସ୍ନେହଙ୍କୁ କହେ—ଅମେ ହାଁ ।

ସେ ଦିନ ଅମେ ବସି ରହିଛୁଁ ଝରକା ଅକର୍ମଣୀଳା ... ସାମନାରେ ବସ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତର । ଗୋପାଲ ବାଳକଙ୍କର ଗୋଠ ... ବଂଶୀଧ୍ୱନୀ ଭସି ଅସୁଥାଏ ପବନରେ···

ତାଙ୍କର କୃଷ୍ଣକୁନ୍ତଳ ଉପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହାତ ବୁଲାଉଥିଲି ମୁଁ ।

"ଚୁପ୍ ରହିଲ ଯେ ?" ସେ କହିଲେ ।

"କଅଣ କହିବ ?"

"ଗୋଟାଏ ସିନେମା ଗପ ।"

"କ ସିନେମା ଗପ କହିବ ? କେଦାରଗୌରୀଙ୍କ ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର ଏ ଭୁବନେଶ୍ୱର—ଯାହାର ପତ୍ର ଧୂଳିକଣା ପ୍ରେମର ଅମର ଗୀତିରେ ଝଙ୍କାର ତୋଳେ ସେ ପ୍ରୀତି ମଧୁ ଭୂମିରେ କ ସିନେମା ... କହିବ ?"

"ଯାହା କିଛି ମନକୁ ଆସୁଛି କୁହ——।" ସେ ଅନୁନୟ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ।

ମୁଁ ଆରମ୍ଭ କଲି ଗଲା ସଫାକର — ଦୁନିଆର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ... ସେ ଦୁଇଜଣ । ଜଣେ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ଯୁବକ—ଅଉ ଜଣେ ତାଆର ପ୍ରିୟା । ଜଣକ ନାଁ ଜୀବନ—ଅଉ ଜଣକ ···।

କଥା ପଦକ ଶେଷ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ମୋ ମୁହଁ ଚାପି ଧରିଲେ ।
ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କୋଳକୁ ଅଣିଲି ... ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳଟା କଟିଲା ଗପରେ ।

ଖାଇବାକୁ ଶୋଇବାକୁ ଆସିଲି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି—କ୍ଷଣକରେ ହୋଇ ଯାଇ ଦେଖୁ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଲି । ପାଖ ଘରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ସ୍ନେହ—ଦେବୀ ମୋର—ଯାହାଙ୍କ ଭାବନାରେ ରାତି ରାତି ଅନିଦ୍ରାରେ କଟାଇଛି ମୁଁ—ଯାହାଙ୍କର କିଛି ମାତ୍ର ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଁ ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ॥

ବାପା ମୋର ବାହାଘର ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ । ଯଦି ସ୍ନେହଲତା ଘର ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତେ, ତେବେ ସୁଖୀ ନ ହୁଅନ୍ତି ମୁଁ ।

ମନରେ ମୋର ଉତ୍ତେଜନା ଆସିଲା—ତଡ଼ ଦେହ ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେଲା ।

ରାତି ମୁଁ ଖଟରୁ ଓହ୍ଲାଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ମିଳିଲା ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ପଡ଼ିଥିଲା । ଦେଖିଲି—ସ୍ନେହ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ପାଖ ଘରେ ଅଭାକ ।

ଚୋରଭଳି ଚପି ଚପି ଯାଇ ତାଙ୍କ ପଛରେ ଠିଆ ହେଲି ।

"ଶୋଇନା ...—ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

ସେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଥିଲେ—ମୋ କଥାପଦକରେ ଚମକି ଉଠିଲେ ।

"ନିଦ ଲାଗୁନି"—ସେ କହିଲେ ।

ଆମେ ଦୁଇଜଣ ସେମିତି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲୁଁ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବାଦଲ ଭାସି ଯାଉଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ର ଉପର ଦେଇ ଆଲୋକ-ଅନ୍ଧାରର ସୃଷ୍ଟି କରି । ମୁଁ ଧୀରେ ହାତଟି ନେଇ ତାଙ୍କର ବାହୁ ଉପରେ ରଖିଲି—ଟେଇପୁଷ୍ପର ଦୁର୍ବଳ ଲତାକୁମାରୀ ପରି ସେ ଲୋଟି ପଡ଼ିଲେ ମୋର ଉପରେ—ମନଟା ମୋ କଥା ଜଳି ଉଠିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ ଧ୍ୟାଂଶୁର ସତର୍କବାଣୀ କେଉଁ ଅନ୍ଧକାର ତଳେ ସମାଧି ନେଲା—ବାସନା ତାଙ୍କର ସାରା ଦେହପାଇଁ ଖୋଲି ପଡ଼ିଲା—ଦୁଇଟି ତୃଷାତୁର ପ୍ରାଣ ଏକ ଛନ୍ଦରେ ବାନ୍ଧି ଉଠିଲା ।

ପରଦିନ ସକାଳୁ ଉଠିଲି ଡେରିରେ । ଦେଖିଲି—ଦେବୀ ମୋର ... ଘରୁ ... ପଛରେ ଯାଉଛନ୍ତି । ବାହାରକୁ ଆସିଲି । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ... କିନ୍ତୁ ଲାଜରେ ମୋ ମୁହଁକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପାରିଲେନି ସେ ।

ଗୁରିବାବେଳେ ସୁଟକେଶ୍‌ଟା ଖୋଲି କ୍ୟାମେରାଟା କାଢ଼ିଲି । ସେନ୍ହ ଏସି ହୋଇ କହିଲେ, "ବାଃ, କ୍ୟାମେରାଟା ଆଣିଚ । ଫିଲ୍ମ କେତେ ଅଛି ?"

"ଦୁଇଟା ରୋଲ୍ ।" ମୁଁ କହିଲି ।

ଘୋଡ଼ାଏ ଫିଲ୍ମ ଲୋଡ଼ କରି ତାଙ୍କର ଗୁଡ଼ାଏ ଫଟୋ ନେଲି । ଶେଷ ଫଟୋ ଦୁଇଟା ନେବାରେ ବହୁତ ଖୋସାମଦ୍ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ବାରମ୍ବାର 'ଅସଭ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଶାଢ଼ୀଟା ସଜାଡ଼ି ପିନ୍ଧୁ ପିନ୍ଧୁ ସେ କହିଲେ—ମୁଁ ତମର ଗୋଟାଏ ଫଟୋ ନେବି ।

ସେନ୍ହଙ୍କର ବାହୁବନ୍ଧନ ଛାଡ଼ି ଆସି ପାରୁ ନଥାଏ ମୁଁ । ସବୁବେଳେ ଯିବାକୁ ଚାହାଁରେ, କିନ୍ତୁ ସେନ୍ହଙ୍କର ଛଳ ଛଳ ଆଖି ଆଗରେ ବାଧ ହୋଇ ରହେ ।

ସେଦିନ ମାଉସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜଣେ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାଆନ୍ତି । ଆମେ ଟିକେ ଦୂରରେ ବସି କ୍ୟାରେମ୍ ଖେଳୁଥାଉଁ । ମତେ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ବୟସ୍କା ନାରୀଟି ପଚାରିଲେ —ଏ ପୁଅଟି କଅଣ କରଣ ପିଲା ?

'ହଁ'—ମାଉସୀ କହିଲେ ।

"ତମ ସେନ୍ହ ପାଇଁ କରୁନା । ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ହୁଅନ୍ତା—ହାଇଁ ଭଉଣୀ ଯଦି ମାନନ୍ତେ !"

ମାଉସୀ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଗୁହିଁଲେ । ତା ପରେ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି କହିଲେ, "ବଡ଼ ଲୋକର ପିଲା ସେ । ମୋ ... ... କାହିଁ ?"

ମନଟା ମୋର ଖୁସିରେ ନାଚି ଉଠିଲା । ଯଦି ବାପାଙ୍କ ... ହାଁ ମନେଇ ନେଇପାରେଁ, ତେବେ—।

ଦାଦାବାବୁ ଆସି ଡାକିଲେ ଖମାରଘର ଦେଖି ଯିବା ପାଇଁ । ଦାଦାବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଲି । ଗାଁ ଭିତର ଦେଇ ଆମେ ଯାଉଥାଉଁ । ଗାଁର ଲମ୍ବା—ପଥରେ ଘର ଗୁଡ଼ିକ—କାଳୁ ଗୁଳ ଛପର । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକ ବନ୍ଧୁଲୋକ ମୋ ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ—ଦେଶ ବିଦେଶର ଖବର ଶୁଣିଲେ । ଖମାରଘର ଦେଖି ଫେରିଲୁଁ ଆମେ ।

ସେଦିନ ମାଉସୀଙ୍କୁ କହିଲି—ବୋଉ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବେଣି । ମୋର ଯିବା ନିହାତି ଦରକାର ।

ମାଉସୀ କହିଲେ—ସ୍ନେହକୁ ପଚାର ।

ସ୍ନେହ କହିଲେ—ନାଁ, କାଲି ଯାଇ ପାରିବନି ।

ମୁଁ ଅନେକ ଅନୁନୟ କରିବାରୁ ଅନୁମତି ମିଳିଲା ଯିବାକୁ ।

ଚିଠି ଦେବୁ ?—ପଚାରିଲେ ସେ ।

ଉତ୍ତର ମିଳିବ ?—ପଚାରିଲି ମୁଁ ।

"ହଁ— କାହିଁକି ନମିଳିବ ।"

"ତେବେ ଚିଠି ଦେବ ।"

ପରଦିନ ସକାଳୁ ମଟର ଉଠାଇ ଦେଇ ସେ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଚଢ଼ିଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବସିଲି ।

ମୋର ଜିନିଷପତ୍ର ସଜାଡ଼ୁ ସଜାଡ଼ୁ ସ୍ନେହ ପଚାରିଲେ—ସେ ଫଟୋ ଗୁଡ଼ାକ କେଉଁଠି ପ୍ରିଣ୍ଟ କରିବ ?

"ଫେରାଇଲେ କହିବି । ଏମିତିଆ ଫଟୋ କେତେ କେତେ ଫଟୋ ଦୋକାନରେ ପ୍ରିଣ୍ଟ କରେ ?"

ଯିବାରେ ସମୟ ହେଲା । ମାଉସୀଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଚାଲିଲି । ସ୍ନେହ ପଛେ ପଛେ ଆସିଲେ । ଧୀରେ କହିଲେ, "ଚିଠି ଦେବ—ଭୁଲିବନି ।"

ଆଖି ଦୁଇଟା ତାଙ୍କର ଲୁହ ଭରା । ମୁଁ ଆଖିରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

ମୋ ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ ଆଗରେ ଚାଲିଲା । ମୁଁ ଚାଲିଲି ଦାଦାବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମୋର ଗୋଡ଼ ପଡ଼ୁନଥାଏ । ସ୍ନେହଙ୍କର ସ୍ନେହବନ୍ଧନ—

ଛଳଛଳ ଆଖି ମତେ ପଚ୍ଛରୁ ଚାହିଁଥାଏ । ରମବାବୁ ଓ ମୁଁ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁ କରୁ ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଗାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ଅଧଘଣ୍ଟା ଡେରିଥାଏ । କହିଲି, "ରମବାବୁ, ଗାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଡେରି ଅଛି ଖାଲି ମାଡ଼ିଅଛି—ଆପଣ ଚାଲିଯାଆନ୍ତୁ । ମୋର ଏଥି କି ଅସୁବିଧା ହେବନି ।"

ମୁଁ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ସେ ଫେରିଲେ । ଗାଡ଼ି ଆସି ... ଭିଡ଼ ସେତେ ନଥିଲା । ମୁଁ ଜିନିଷ ପତ୍ର କୁଲି ହାତରେ ଉଠାଇ ... ଇଣ୍ଟରକ୍ଲାସ୍ ଡବା ଭିତରେ ପଶିଲି । ମନଟା ଭୁଲେଇବା ପାଇଁ ... ବର୍କଙ୍କର 'Hunger' ବହିଟା ସୁଟ୍‌କେଶରୁ କାଢ଼ି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି

ଗାଡ଼ି ଯାଜପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଦିନ ଚାରିଟାବେଳେ । ବାସ୍‌ରେ ... ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି ।

କଲୈକ ପତ୍ର ଅଠର ତାରିଖରୁ ବନ୍ଦ ହେଲାଣି ?—ବାପା ପଚାରିଲେ ।

"ହଁ, ଆମେ ଟିକିଏ ପୁରୀଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଡେରି ହେଲା ।"

ବୋଉ ଖାଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲା । ମିନୁ ମତେ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିଗଲା । କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଗପ କରିବାକୁ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗ ମିଳିଲା ।

ପରଦିନ ସକାଳ ଗୁରୁଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଆଜ ମିନୁ ବୁଲୁଛୁ ବଗିଚା ଭିତରେ । ସାଥିରେ ମୋର ଗୋଟାଏ ଛୋଟ୍‌କଣି । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ମିନୁ କହିଲା, "ଭାଇ, କ'ଣ ଦବ ? ଗୋଟାଏ ମଜାକଥା କହିବ ।"

କହ ବନ୍ଧୁ—ମୁଁ କହିଲି ।

—କ'ଣ ନ ଦେଲେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର କଥା——— ।

—ଅଚ୍ଛା, ତୋର ଗୋଟାଏ ଫଟୋ ଉଠେଇଦେବି ।

—ବାପା ବୋଉ ଆଜ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ, ଘରର ଜାହାଜର ଖବର ନେଇଥିଲେ ।

—ମା—ବାହାଘର !" ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲି ମୁଁ ।

—ଝିଅଟି ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର । ଗାର୍ଲ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଛି । ନାଆଁ କହିବି ?" ଏତିକି କହି ସେ ହସି ଉଠିଲା ।

ମୁଁ କହିଲି, "ବୋଉ ତ ମତେ କହୁନାହିଁ ।"

—କହିବ ବୋଧହୁଏ ।

ଦିନେ ପଢ଼ାଘରେ ବସି ଅଧାପଢ଼ା ନଭେଲଟା ପଢ଼ୁଛି, ବୋଉ ଆସି ପାଖରେ ଠିଆହେଲେ ।

ବୋଉ କହିଲେ, "ତୋର ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦମାସ ଖଣ୍ଡେ ଛୁଟି ଅଛି ବାପା କହୁଥିଲେ ତୋର ବାହାଘର ଏଇ ଅଗ୍ରହାଣର ପ୍ରଥମ [illegible]କୁ କରିବାପାଇଁ । ପାତ୍ରୀଟି ମଧ୍ୟ ଭଲ ।"

ମୁଁ କହିଲି, "ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ବାହାହେବିନି । ପଢ଼ା ଆଗ ସରୁ—ତା ଛଡ଼ା ମିନୁର ବାହାଘର ସରୁ । ତୁ ବାପାଙ୍କୁ ସେଇକଥା କହିଦେବୁ ।"

ମିନୁ ଆସିଛି ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ନେଇ । ଚିଠିଟା ସ୍ନେହ ଲେଖିଥିଲେ । ସେମାନେ ଘରୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି—ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁଛି—ମୁଁ ଯିବାକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ।

ବୋଉ ପଚାରିଲେ—ଚିଠି କିଏ ଦେଇଛି ?

—ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ମୋର ।

"ଚାଲ ପିଲେ ଜଳଖିଆ ଖାଇବ" କହି ବୋଉ ଆଗରେ ଚାଲି... ମିନୁ ଆଉ ମୁଁ ପଛରେ ଚାଲିଲୁ ।

ମୋର ବାହାଘରରେ ଇଚ୍ଛା ନଥିବା କଥା ... ବାପା କହିଲେ—ସେ ଯଦି କହୁଛି ତେବେ ବାହାଘର ଆଉ ବର୍ଷେ ରହୁ ।

କଥାଟା ଶୁଣି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲି ମୁଁ । କ୍ଲବରେ ଖେଳି ... ମିନୁ ସଙ୍ଗେ ଗପକରି ଛୁଟିଟା କଟାଇ ଦେଲି ।

ସ୍ନେହଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ଚିଠି ପାଇଥିଲି । ଶେଷ ଚିଠିଟାରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ—

ଦେବତା ମୋର,

ତମ ଚିଠି ପାଇଛି ।

ଘର ପାଖର A. R. P. Warden Post ... ଘରେ ସେକ୍ରେଟେରିଏଟ୍‌ର ଜଣେ କ୍ଲର୍କ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ...

ାର ଛାତ୍ର—ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଲୋକ—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ
। ଛାତ୍ର ହିସାବରେ । ତାଙ୍କର ଘରେ ଗପ କରି ସମୟ ଏବେ
ଯାଉଛି ।

କେବେ ଆସିବ ?

ମୋର ସ୍ନେହ ଦେବ । ଇତି ।

ତମର
ସ୍ନେହ

—M. A. କ୍ଲାସର ଛାତ୍ର । ଅଜଣା ସେ ମୋର ।
ବିଷୟ ନେଇ ମନଟା ମୋର ଖେଳି ବୁଲିଲା ।

ପଚାରିଲି—ଭାଇ, ସ୍ନେହ କିଏ ?

ଭଉଣୀ ବୋଧହୁଏ—ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି ।

। ଖୁବ୍ ଭଲ ନାଆଁଟି—ସୁନ୍ଦର ହସ୍ତାକ୍ଷର । କଲେଜରେ
ଅନ୍ତରର ଅଭିଶାପରେ କହିଗଲେ ସେ ।

, "ହିଁ, ସ୍ନେହ ତୋର ଭଉଣୀ ବୋଧହୁଏ ହେଲେ ଭଲ

ହେଲେ ଯାଉଛି ବୋଉକୁ କହିବି—ତମର ବାହାଘର
ଦେବି ।"

"ଚୁପ୍, ଏଣିକି ବେଶି କହିବୁ ! ମୁଁ କଟକରୁ ଚିଠି ଦେବ —ତେବେ
।"

ହୋଇ ନୀରବ ରହିଲି ।

—ମୁଁ କଲେଜ ଫେରିଲି ।

ଲେ ବୋଉଠାରୁ ବାରମ୍ବାର ତାଗିଦା ଶୁଣିଲି ମୁଁ—

"ଦକ୍. ଅରବର୍ଣ୍ଣ କଥା ମିଛ । ଏଇ ମାର୍ଗଶିରରେ ବାଞ୍ଛା ମିଡ ହତ୍ୟା କରିଦେବ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଛି—କଥାରେ ମୋର ଅବାଧ୍ୟ ହୁଏ।"

ତାକୁ ଏକାରକମ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଛ ଦେଇ ଅସିଲି।

ହଷ୍ଟେଲରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖେ ତ କେହ ପିଲା ଘେର ନାହାନ୍ତି। ପାଖ ପୁର ପିଲାମାନେ ହଷ୍ଟେଲରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି। ସତେ ... ଘାଡିକିଅ ଘର ମିଳଥାଏ। ମୁଁ ଜନଶପନ ସଡକ୍ ସନ୍ତଓ କ... ଶୋଇ ପଡ଼ଲି।

ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ଡକ୍ଟର୍ ସେନ୍ଙ୍କ ଘରଅଡେ — ମନରେ ... ଥିଲା କାରଣାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧ।

କବାଟରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କଲି। କବାଟ ଖୋଲିଲି ଠିକ୍। ଫେନ୍ଦ ମତେ ଦେଖି ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ନମସ୍କାର କଲେ।

ସେଗଣ୍ଡ କଣ ନାହିଁ—ସେଇ ହସ—ସେଇ ଆଖି। ସେ ସ୍ୱଚ୍ଛା।

"ଆଜି ଗାଡରେ ଅସିଲ—ନାଁ।" ସେ ପଚାରିଲେ।

'ହଁ'—ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି ମୁ।

ମୁଁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲି ତାଙ୍କର ଆଖିପୋଡ଼କୁ — ଚେଷ୍ଟା ... ତାଙ୍କୁ ବୁଝିବାକୁ।

'ମାଉସୀ ?' ମୁଁ ପଚାରିଲି।

'ଅରଘରେ।' —ସେ କହିଲେ।

ମାଉସୀଙ୍କୁ ଦେଖାକରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏଣୁତେଣୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ... ଫେରିଲି ସେନ୍ଙ୍କ ପାଖକୁ।

ବଇଶାରେ ଶୋଇ ରହିଥିଲେ ସେ। ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କ୍ୟାମ୍ପ ... କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ଜଳୁଥିଲା।

ମୁଁ ଟେବୁଲରେ ବସିପଡ଼ି କହିଲି, "ପଢ଼ାପଢ଼ି ଖୁବ୍ କରୁଛ ?"

ସେ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେନି ।

ମୁଁ ଚାହିଁଲି ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ—ମହଣ ଶୁଣି ଯାଉଛି—ଆଖି ଛଳ ଛଳ ।

କଥା କାହିଁକି କହୁନ ?—ପଚାରିଲି ମୁଁ ।

ନିରୁତ୍ତର ସେ ।

ମୁହଁଟା ଏମିତି ଶୁଖେଇଛ କାହିଁକି ?

ସେଥିରେ କାହାର କଅଣ ଅଛି ? — ସେ କହିଲେ ।

ଯଦିଥାଏ— ? ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

"ଥିଲେ ଏତେ ଦିନଯାଏ ମନେ ପଡ଼ାନ୍ତା ନାହିଁ । ପାଖଛଡ଼ା ହେଲେ ଲୋକ ଏମିତି ବଦଳନ୍ତି ?"

ବେଦନାର ଆତିଶଯ୍ୟରେ ଅଧିକ କିଛି କହି ପାରିଲେନି ସେ । ...ର ଝର ହୋଇ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ଲୋତକ ଦୁଇଧାର ତାଙ୍କର ବହଳ ଚିକ୍କଣ ଗଣ୍ଡ ଉପରେ ।

ରୁମାଲରେ ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ପୋଛି କହିଲି, "ଛି ସ୍ନେହ, କାନ୍ଦୁଛ ! ମୋର ଭୁଲ—ମତେ କ୍ଷମା କର ।"

ସ୍ନେହ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ । ମୋର ଗଳାରେ ବାହୁଛନ୍ଦି କହିଲେ, "ଛି, ଏମିତି ...ମେ । ତମେ କଅଣ କରିବ ? ତମ ଜାତିଟା ତ ସେମିତି ।"

ପୁରୁଷଜାତିର ଅବମାନନା ମୁଁ ସହିନେଲି ମଥା ନତ କରି । ସ୍ନେହଙ୍କ ବାହୁ ବନ୍ଧନରେ ସନ୍ଦେହର ଛାଇ ଲିଭିଗଲା ।

ପରଦିନ କ୍ଲାସରେ ସୁଧାଂଶୁ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେଲା ।

"କେବେ ଆସିଲ ଘରୁ ?" ସେ ପଚାରିଲା ।

—କାଲି ।

—ତୋ ବାହାଘର କଥା କଅଣ ହେଲା ?

"ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ହେବାର ଅଛି ।" ମୁଁ କହିଲି ।

"କଅଣ ଏଇ ସ୍ନେହଲତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ —" ହସି ହସି ସେ ପଚାରିଲା ।

"ହେଲେ ଷତି କଅଣ ?"

"ସେ ହସି ଉଠିଲା; କହିଲା, '·ଷତି ସତରେ ନାହିଁ—ତେବେ ମୋ ମତରେ ସମାଜର କୌଣସି ଏକ ଶିକ୍ଷିତା ବାଳିକାକୁ ବାହାହେଲେ ତୁ ବେଶୀ ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତୁ । ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେ ସୁଖୀ ହେବୁ ବୋଲି ଭାବୁଛୁ—ସେ ସୁଖ ଖୁବ୍ କମ ହୋଇ ରହିବ ।" ·

"ସୁଧାଂଶୁ, ତୁ ଥରେ ଯଦି ସ୍ନେହଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତୁ, ତେବେ ବୁଝନ୍ତୁ—କେତେ ସରଳ ସେ !"

"କଲେଜ-ଗର୍ଲ୍ ଟି । ସେସବୁ ନ ହେଲେ ଚଳିବ ? ହଉ— ବନ୍ଧୁ, ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପ୍ରେମ ·Wish you best of luck."

ଏତିକିବେଳେ ଆମ ପାଖ ଦେଇ ଗୁଲିଗଲେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀ । ନୂଆ ମୁହଁ—ଚିହ୍ନି ନପାରିଲି ମୁଁ ।

ସୁଧାଂଶୁ କହିଲା, "ଶାରଦା ଦେବୀଙ୍କ ସାନ ଭଉଣୀ—ବାଣୀନ୍ଷିକା ।"

"I. Sc. ପାସ କରି କଅଣ କରିବୁ ?" ସୁଧାଂଶୁକୁ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

ମୋଠାରୁ ଏମିତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ସେ ପଚାରିଲା—ମାନେ ?

"ମାନେ—ତୁ ଆଉ ଅଧିକା ନ ପଢ଼ି ଯଦି ଖବରକାଗଜର ରିପୋର୍ଟର ହୁଅନ୍ତୁ ତେବେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।"

ସୁଧାଂଶୁକୁ ମୁଁ ବୁଝିପାରେନା ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଅସମ୍ଭବ ରକମ ପିଲା ସେ । ତାର ଆଚରଣ ତା ନିଜରେ ଏକ ନର୍ଚ୍ଚ । କ୍ଲାସରେ ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଡ଼୍ଡା କରେ—ରାସ୍ତାରେ ବଗିଗାଡ଼ିଟିଏ ଦେଖିଲେ ତା ଭିତରକୁ ଉହୁଁକି

ଗୁହେଁ—କ୍ଲାସ, ଛଡ ଷ୍ଟେସନ ଦୌଡ଼େ ସୁନ୍ଦରୀ ମୂର୍ତ୍ତି କେଇଟା ଦେଖି ପାଇଁ—ହିନ୍ଦେଷାରେ ସାମନା ଚେୟାରରେ ଦୁଇଜଣ ଯୁବତୀ ବସିଥାନ୍ତି ଓଁଙ୍କର ଶାଢ଼ୀ ସୁଧାଂଶୁର ସିନାରେ କଥାରେ କଷ୍ଟ ହୁଏ—ସହରେ ଅଧିକାଂଶ ଝୋଡ଼ଶୀଙ୍କ ଖବର ସେ ରଖେ । ତଥାପି ସେ ନାରୀ ପ୍ରୀତି ଘୃଣା କରେ ।

ମୁଁ ତାକୁ ବୁଝି ପାରେନା; ପାରିବା ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟ ।

—ସ୍ନେହଙ୍କ ଉପରୁ ସବୁ ସନ୍ଦେହର ପ୍ରଶ୍ନ ଲିଭିଯାଉଥାଏ ମୋର... ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖେଁ, ସ୍ନେହ ସମରବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ପଡା ଘରେ ଲ୍ୟାମ୍ପ ଜଳୁଛି ।

ବସି ରହିଲି ସ୍ନେହଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ । ହାତଟା ମୋର ଟେବୁଲ ଉପରେ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତ୍ରୁଟି ଟାଣି ଦେଖିଲି—Bernard Shaw's 'Man and Superman' ବହି ଖଣ୍ଡେ ରଖା ହୋଇଛି । ବହିଟି ଖୋଲିଲି । ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲେଖାଥିଲା—For my lovely Sneha

Samar Da...

—ଛାତିଟା ମୋର ଧପ୍ ଧପ୍ କରି ଉଠିଲା । ସ୍ନେହଙ୍କ ଉପରେ ଅବିଶ୍ୱାସର ଅଭିଯାନ ହେଲା ମୋର ।

ବହିଟା ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ପରଦିନ ପ୍ରାକ୍ଟିକାଲ କ୍ଲାସରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେଲା ।

ପଚାରିଲେ—ଆମ ଘରୁ ଆଉକି ଯିବ ଆଜି ?

ମୁଁ କହିଲି—ହଁ, ତୁମର ଖଣ୍ଡେ ବହି ଥିଲା ମୋ ପାଖେ । ହେଲେ ଅଛି ତ ଯାଇପାରିବି ନା । କାଲି ଯିବ ।

'କି ବହି ?' ସେ ପଚାରିଲେ ।

'Bernard Shawଙ୍କର ସେ କହୁଛି ।'

କଥା ପଦକ ଶୁଣି ମୁହଁ ତାଙ୍କର କଳା ପଡ଼ିଗଲା ।
କ ଦେଇ ସେ ବାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାର ଛଳନା କଲେ ।

ସୁଧାଂଶୁର ଅନୁରୋଧରେ ସେଠାରୁ ଆମେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଡ଼େ ଚାଲି ଗଲୁ । 'ବେଡ଼ି' ଖୁଲୁଥାଏ । ଅନେକ ଝିଅଙ୍କ ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ଯାଇଥାଏ । ଆମେ ଭିତରରେ ଦୁଇଟା ଟଙ୍କା ଦେଇ ଟିକେଟ କିଣି ଭିତରକୁ ଗଲୁ ।

ଆମର ଆଗ ପଡ଼ିଗଲା ଆଗ ଧାଡ଼ିର ଜଣେ ତରୁଣୀଙ୍କ ଉପରେ ।
ସୁଧାଂଶୁ ପଚାରିଲା, 'କିଏ ?'
'ଜାଣେନି', ମୁଁ କହିଲି ।

ମୁଁ ପିଛକୁ ଦେଖିଲି; କିନ୍ତୁ ସୁଧାଂଶୁ ଗୁହାଁ ରହି ଥିଲା ।

ଇଣ୍ଟରଭେଲ ହେଲା—ଅଳ୍ପ ଲାଇଟ ଜଳି ଉଠିଲା । ମୁଁ ଆଗ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲି । ପିଛକୁ ଦେଖି ଆଖି ମୋର ଚକ୍ ଚକ୍ ହୋଇଗଲା । ଭୁଲ ହୋଇଥିବ ଭାବି ଆଖିଟା ମଳି ଭଲକରି ଦେଖିଲି ବସିଛନ୍ତି ଜଣେ ଯୁବକଙ୍କ ପାଖରେ—ସମ୍ଭବତଃ ସମର ବାବୁ ।

ମତେ ସେମାନେ କାଳେ ଦେଖି ପାରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ବାହାରି ଚାଲି ଆସିଲି ।

ସୁଧାଂଶୁ କହିଲା, 'ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲୁ ମତେ ! ଆଖିରେ ଦେଖ ।'

ମୁଁ ମୂକ ପାଲଟିଗଲି; ତାର କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଇଣ୍ଟରଭେଲ ସରିଲା—ଛବି ଆରମ୍ଭ ହେଲା—ଆମେ ସିନେମା ଦେଖିଲୁ । ଏଥର ମୁଁ ଛବି ଦେଖି ପାରିଲିନି—ତାଙ୍କରି ଆଡ଼କୁ ଗୁହାଁ ରହିଲି ।

...ଖିଲି—ଯାହା ମୁଁ କଳ୍ପନା କରି ପାରିନଥିଲି ।

ଜାଣିଥିଲା—ସ୍ନେହ କଅଣ —ଶିକ୍ଷା ନାହିଁ କଅଣ ।

ସିନେମା ଭାଙ୍ଗିବାର ଘଣ୍ଟି ହେଲା । ସୁଧାଂଶୁ ଓ ମୁଁ ବାହାରିଲୁ ଆସିଲୁଁ ।

ସୁଧାଂଶୁ କହିଲା— ଯିବାକୁ ଆଜି follow କରିବାକୁ ହେବ ।

"ଦରକାର ନାହିଁ" ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

"ଦରକାର ଯଥେଷ୍ଟ । ସୁବିଧା ଯେତେବେଳେ ପାଉଛୁ ବୁଝିନେ ...ହାଁ କଅଣ ।"

ସେମାନେ ଗଲେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଗାଡ଼ିରେ । ଆମେ ତାଙ୍କ ...ରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ବସିରେ ଚଳିଲୁଁ । ବେଣୀ ବାଟ ଯିବାକୁ ...ନ ଅମକୁ । ତାଙ୍କ ବସି ନଟକୁଳ ଅଡ଼େ ହଣିଲ— ଅମେ ଫେରି ...ସିଲୁଁ ।

ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ଫେରିଲି ।——ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଯାହାପାଇଁ ...ଙ୍କା—ପ୍ରଥମ ଥର ଅଘାତ—ମତେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା । ଯାହାପାଇଁ ...ନର ସର୍ବସ୍ୱ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲି ମୁଁ ତାଠାରୁ ଏତେ ବଡ଼ ...ତାରି ଅଛିର ବୋଲି କଳନା କରି ନଥିଲି । ପ୍ରାଣ ଦେଇଥିଲି ...ବଦଳିରେ ଛଳନା ପାଇଛି ।

...ଭିତର କଥାଟା ବୁଝିବାପାଇଁ ପରଦିନ ସକାଳ ସାତଟାରେ ...ଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଦେଖି ଅବାକ୍ ହେଲି—ସ୍ନେହଙ୍କର ନିଦ ...ନାହିଁ । କେଷ୍ଟର ପାଇଁ ଛଳନାର ଅଭିନୟ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ...ଙ୍କର ଚିବୁକରେ ହାତ ମାରି କହିଲି, —ଏବେ ବି ଶୋଇଛ, ଅଥଚ ...ତ ନିଦ ।

(ସେ ଚମକି ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ଲୁଗାପଟା ତାଙ୍କର ଅସଂଯତ - ମୋର ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା ତାଙ୍କର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଦେହ ଉପରେ — ଯାହା ମତେ ଦିନେ ପାଗଳ କରି ଦେଇଥିଲା ।)

"କାଲି ଯାଇଥିଲି ଝିଅଣାଘରକୁ । ତା ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହୋଇଥିଲା — ଖାଇବାକୁ ଡାକିଥିଲେ । ଫେରୁ ଫେରୁ ଅନେକ ରାତି ହୋଇଗଲା ।"

ମୁଁ ସ୍ନେହଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଅବାକ ହେଲି । ଦୁନିଆକୁ ଏମିତି ଠକିବାକୁ ବସିଛନ୍ତି ଏମାନେ ।

'ବସ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସୁଛି' କହି ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ପଢ଼ାଘର ଟେବୁଲ ଉପରେ ବସିଲି । ସମର ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସ୍ନେହଙ୍କ ପ୍ରଣୟର ଗୁପ୍ତ ଇତିହାସ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ମୋର ! ଟେବୁଲର ଡ୍ରୟାର ଖୋଲାଇ ବସିଲି କୌଣସି ଚିଠିପତ୍ର ପାଇବା ଆଶାରେ । ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପାଇଲି । ଉପରେ ଲେଖାଥିଲା — ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି ।

ମନେ ପଡ଼ିଲା — ଏଇ ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଠିକ୍‌ର ଛନ୍ଦ ଦିନରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା ମୋର । ସ୍ନେହ କାହିଁକି ଚିଠି ଲେଖିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ? ଏଇ କଥା ଭାବି ମନଟା ସନ୍ଦେହରେ ଭରି ଉଠିଲା । ଚିଠି-ଟା ତଳ ପକେଟରେ ରଖିଲି ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସ୍ନେହ ଆସିଲେ ନୂଆ ପ୍ରକାର ବେଶଭୂଷାରେ । ହସି ହସି କହିଲେ — ହଇଲୋ, ଫିଲୋସଫର୍ — କଅଣ ଭାବୁଛ ବସି ?

'ପ୍ରେମର ପ୍ରତିଦାନ' ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

ଉଠି ଠିଆ ହେଲି ଯିବାକୁ । ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ମୋ କାନରେ ହାତରଖି କହିଲେ — ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଆସିବ । ଅନ୍ଧକାରି ତମେ ଯେମିତି ହେଲଣି —

... ଚିଠିକ ଶୁଣି ମୁଁ ହସିଲି । ବାସ୍ତ 'ଏତେ ଛଳନାମୟୀ ହୋଇପାରେ—ଏ ମୋର କଳ୍ପନାରେ ନ ଥିଲା ।

ବସାକୁ ଆସିଲି । କିଛି ବାଟ ଚାଲି ଆସି ଚିଠିଟା ପଢ଼ିଲି—

ପ୍ରିୟ ମୋର,

ତମ ଚିଠି ପାଇଛି । ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରି ନଥିଲି ।

ତମେ ଏମିତି ମୋତେ କହିବ ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ପାରିନଥିଲି ମୁଁ । ଜୀବନ ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରିବା ତମ ମନରେ କାହିଁକି ସନ୍ଦେହର ଧାନ୍ଦି ଆଣି ଦେଇଛି—ମୁଁ ବୁଝିପାରୁନି । ମୋର ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁତା ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ଭାବରେ । ଏତେ ଘୋଷଣା କରିବ—ଜୀବନ ମୋର ଦେବତା ତମରି ପାଦତଳେ । ମୁଁ ତା'ର ଅବମାନନା କେବେ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ପିଲାଦିନରୁ ଏକ ମନ, ଏକ ପ୍ରାଣ ନେଇ ବଢ଼ି ଆସିଛେ ଆମେ । ସମାଜରେ ତାହା ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ଆଜୀବନ ଅବିବାହିତ ରହିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଅତ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବାଛି ନେଇଛି ।

ଲେଖିଛ—'ମତେ ଭୁଲିଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ।'

—ଜୀବନରେ ଅଦେୟ ତମ ନିକଟରେ ମୋର କିଛି ନାହିଁ । ତୁମକୁ ପାଇ ମୁଁ ଯେ କେତେ ଭାଗ୍ୟବତୀ ତା ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କରିପାରେନା । ହୁଏତ ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହୋଇପାରେ ତମେ ମତେ ଭୁଲି ଯାଇପାର; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯାହାଙ୍କ ପାଦତଳେ ମସ୍ତ ବିକାଇଛି ତାଙ୍କୁ ଭୁଲି ପାରିବ ?

ଚିଠିଟା ପାଇ ଥରେ ଆସିବ ।

ଜୀବନର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚିଠିରେ ଲେଖି ହୁଏନା । ଇତି ।

ତମର

ଝଲଅଳ ରଙ୍ଗକୁମାରୀ

'ସ୍ନେହ'

ଚିଠିଟା ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ପଢ଼ିଗଲି ।

ତାହାହେଲେ ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ସ୍ନେହଙ୍କୁ, ଏବଂ ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଦାନ ଦିଅନ୍ତି ।

ସୁଧାଂଶୁର ନାସ୍ତିକତା ପାଇଁ ଘୃଣା ଅମୂଳକ ନୁହେଁ !

ସ୍ନେହ—ପରିକଳ୍ପନାର ବାହାରେ ସେ ଦୂର । ତଥାପି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ହୃଦୟେ ଭଲ ପାଉଥିଲି । ଭାବିଲି—ଶିଉଳି ଉପରେ ଟମ୍ପିଥିବା ପାଦ ଦୁଇଟିକୁ ଯଦି ମୁଁ ଉଠାଇ ଆଣିପାରେ, ସେଇ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ।

ସେଦିନ କ୍ଲାସକୁ ଗଲି ନାହିଁ । ଲକ୍ଷଣାରେ ପଡ଼ିରହି ଏଣୁତେଣୁ ଭାବିଲି । ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଲେଖିଲି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ—

ସ୍ନେହ,

—ଏମିତିଆ ଚିଠିଟିଏ ତମ ପାଖକୁ ଲେଖିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛି ମୁଁ । ଚିଠିଟା ପଢ଼ି କ'ଣ ଭାବିବ ସେ କଥା ମୁଁ ଜାଣେନି ।

ଛୁଟିରୁ ଫେରି ଦେଖେଁ, ତମେ ମୋ ପାଖରୁ ବହୁତ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଛ । ସେଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ କରିବାକୁ ଅବକାଶ ପାଉନି ।

ଛୁଟିରେ ଘରେ ଥିଲାବେଳେ ବୋଉ ବରାବର ଜଗିର ଲାଗି ଥିଲେ ମୋର ବିବାହ ପାଇଁ । ତାକୁ ବହୁତ ବୁଝାଇ ନଭେମ୍ବର ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ଆଣିଛି । ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ମତେ ବିବାହ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନିଶ୍ଚୟ । ବାପା ବୋଉଙ୍କର ଅବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବନି ମୁଁ ।

ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ କରି ଭଲ ପାଇଥିଲି ତମକୁ । ତମର [illegible]—ପ୍ରେମ ନିକଟରେ ମୁଁ ହାର ମାନିଛି । ମୋର ଇଚ୍ଛା, ସାରା ଜୀବନ୍ ପାଇଁ ସେଇ ବନ୍ଧନକୁ ଧରି ରଖନ୍ତି । ତମେ ଶିକ୍ଷିତା—ସବୁ ବୁଝ । ମାଉସୀଙ୍କର ଏଥିରେ ଆପତ୍ତି କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ବାପା

ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେମକୁ ଭୁଲିବାକୁ ପଡ଼ିବନି । ମୋର ଆଶା, ବଡ଼ଘର ଝିଅ ବୋଲି ତୁମେ ଗର୍ବ କରିବନି ।

ତମ ଆଗେ ଅଛପା ରହି କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣେ—ମନୋରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ ତମେ ଭଲପାଅ—ଚିରକୁମାରୀ ରହିବ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଛ । ସେ ସେଇଥିପାଇଁ ତମ ଅପେକ୍ଷାରେ ବସିଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ଜାଣେ—ତମେ ସମରବାବୁଙ୍କୁ ଭଲପାଅ । ତମ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ମୁଁ ସେଦିନ ଦେଖିଛି ସିନେମାରେ ।

ତଥାପି ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ତମକୁ ସାଥିରୂପେ ନେବାକୁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ସେମିତି ହୋଇଥାଏ । ଶିଉଲୀ ବାଡ଼—ଗୋଲ ଖସେ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କିଛି ଭାବୁନି । ବରଂ ତମେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ମୁଁ ବେଶୀ ସୁଖୀ ହେବି ।

ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଧୂପକାଠି ଜାଳିଛି ତମେ । ଅଦ୍ୟାବଧି ସେଇ ଧୂପର ଗନ୍ଧ ମୋ କୁଟୀରରୁ ଅପସରି ଯାଇନି । ମୋର ଆଶା ତାକୁ ଚିରଦିନ ଧରି ରଖିବାପାଇଁ ।

ମୋର ହୋଇ ଚିଠିଟା ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ।

ତମର
ଜୀବନ

—ଚିଠିଟା ନେଇ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଘର ଆଡ଼କୁ ବାହାରିଲି ।

ଝିଅଟି କବାଟ ଖୋଲିଲା ।

ପଚାରିଲି, "ଅପା କାହିଁ ?"

"ତାଙ୍କ ଘରେ ।"

ଚିଠିଟା ତା ହାତକୁ ଦେଇ କହିଲି, "ଅପା ଆସିଲେ ଦେଇଦେବ ।"

...ନ ଦଣ୍ଡ ବେଳେ ରଘୁ ଅଣିଲା ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି । ରଘୁ ଉଠିଲା ... ଉଠିଲା ।

...ଠିଟା ଖୋଲିଲା । ଦୁଇଧାଡ଼ି ଲେଖା ଥିଲା —

...

କ୍ଷମା କରିବେ । ଆପଣଙ୍କର 'ପ୍ରେମ' ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରି ...ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ବିବାହକୁ ଘୃଣା କରେ । ଇତି ।

ସ୍ନେହ

ଚିଠିଟା ପୁଣିଥରେ ପଢ଼ିଲା ।

... ଙ୍କ କୋମଳ ଗଣ୍ଡ ଉପରୁ ମୋର ଶେଷ ଚୁମ୍ବନର ଦାଗ ଅଦ୍ୟାପି ... ସେ ଏମିତିଆ ପ୍ରତିଦାନ ଦେବେ ବୋଲି ମୁଁ କଳ୍ପନା କରି ... ନାହିଁ ।

...ର ଚିଠି କିଛି ଉତ୍ତର ଦାବି କରୁ ନ ଥିଲା ... ତଥାପି ... ମନ ହେଲା; ଆଜି ଲେଖିଲି —

...,

... ଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ କରି ଦେଖି ପାଇଥିଲି ତମକୁ — ତମର ନୟନରେ ... ତମକୁ ଗୋଟିମାତ୍ର ... କରି ପାଉଛି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି ... ର-କଳା ଜୋଡ଼ା ... ଗୃହିଣୀ ମୁଁ ... କଳ୍ପନା ...ଥିଲି — ତମକୁ ନେଇ ... ଯୁଗର ଶେଷ ... ସ୍ୱପ୍ନ ... ଦେଖୁଥିଲି ମୁଁ ।

ପ୍ରତିଦାନରେ ତମେ ମୋର ... ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷ ... । ... ଦୁଃଖ କରୁନ ବା ଦୁଃଖ କରିବାର ଅବକାଶ ମୋ ... ମୁଁ ଭୁଲ କରିଛି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ମୋର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ... । ସୁଧାଂଶୁର ଅଟେ କଥାରେ ମୁଁ ... ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତି, ... ତମେ ... ନେଇ ଅଜି ଖେଳ ପାରି ନଥାନ୍ତି ।

ତୋର ମନେ ପଡ଼େ, ଦିନେ ଆମ ଦେଶର ଜଣେ ଲେଖକଙ୍କ କଥା କହିଥିଲି, 'ଲୋକମାନଙ୍କର ମୁହଁ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟର ଦର୍ପଣ ନୁହେଁ ।"

ଆଜି ବୁଝୁଛି, ହୁଏତ ତମ ପରି ଆଉ କେହି ଜଣେ ଦୁଇଁଙ୍କ ଜୀବନ ନେଇ ଖେଳ ଯାଉଛି ।

ତମର ମୁହଁରେ ସରଳତାର ଛବି ଦେଖି ତମକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଇଥିଲି । ମୋର ଭଉଣୀ ମିନୁ ତମକୁ ନଦେଖି ନଶୁଣି ଭାଉଜବୋଲି ମନେ ନେଇଥିଲା । ମୁଁ ଜାଣି ନ ଥିଲି, ସେଇ ଭଅଁର—କଳା ଡୋଳା ତଳେ ଯନ୍ତ୍ରଣାଗର ବିଷ, ଅଜାତ ପଙ୍କ ଭରି ରହିଛି ବୋଲି ।

ତମେ କଲେଜ ଗାର୍ଲଙ୍କର ପରିସୀମାରୁ ବାହାରି ଯାଇନ । ସୁଧୀ, ଖାସିଗା, ବେବି, ସରୋଜା ଓ ସୁନ୍ଦି ଯାହା କହୁଥିଲେ ଆଜି ସେମାନଙ୍କ କଥା ଯଦି ସତ ହୁଏ, ପ୍ରଫେସର କୃଷ୍ଣମୋହନଙ୍କ କନ୍ୟା ନନ୍ଦିନୀ ଦେବୀ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶାନ୍ତବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି । ତମେ ସେଇଆହିଁ କରୁଛ । କଲେଜଗାର୍ଲଙ୍କ ଅକ୍ଷୟ କୀର୍ତ୍ତିକୁ ତମର ଦାନ ତମକୁ ଅମର କରି ଛାଡ଼ିବ ।

ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କଲି—ତମେ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ବିବାହରୁ ଯେତିକି ସ୍ୱାଦ ମିଳେ ବୋଲି ତମର ଧାରଣା ସେତିକ ପାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ତମେ ଯେତେବେଳେ ଯୋଗ୍ୟତାର ସହିତ କରିପାରୁଛ ସେତେବେଳେ ତୁମ ପାଇଁ ବିବାହର ଆବଶ୍ୟକତା ବା କଣ ?

ମନୋରଞ୍ଜନବାବୁ ଓ ସମର ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ମାଗିବାର ଥିଲା ସେତକ ଆଦାୟ କରି ସାରି ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତମେ ତଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ ।

ଅଣ୍ଟା, ... ଗୋଟିଏ, କଥା — ଏ ସବୁର ଶେଷ କେଉଁଠି ? ...ଗଲେ
ପିଲାବେଳର ... [illegible] ... କର ...

[illegible] ... ବୁଝିବ ।

[illegible] ... ନେଇ ମୁଁ

[illegible] ... ମୁଁ ... ଭାଷାରେ ... ମୁଁ ... [illegible]

... ଜୀବନରେ ଗାଁ ସାଙ୍ଗରେ ଯଦି କେବେ ତମର ଦେଖା ... ତ ... ତା ମୁହଁକୁ ସିଧାଭାବରେ ଚାହିଁବାର ସାହସ ତମର ନ ଥିବ । ସେ କେବଳ ତମକୁ ଅପଣାର କରି ପାରିବ ।

... ଏ ଯାଏଁ ଆମ ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ... । ସମାଜ ଉପଯୋଗୀ ସ୍ଥାନ କାହିଁ ଦେଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ଆମର ... ଦରକାର ନାହିଁ— କାରଣ ... ଶିକ୍ଷିତା ।

ସେମା ...

ଅଣା ...

ସ୍ୱମନ ...

ଛ ... କରି ...

ସ୍ତ୍ରୀ କ ...

... ନେଇ ...

... ।

... ।

dear— ...

ମୁଁ

ସ୍ୱ

। ...

...

Printed by L. Garabaru. at S. R. Press, Cuttack &
Published by Sri Radharaman Pustakalaya, Cuttack.